

ŠVIESA

SAUSIS-VASARIS-KOVAS, 1967

Pušelēs pasipuošē žiemos rūbu. (Nuotrauka V. Ylevičiaus)

No. 1

ŠVIESA

The *Light*

Prenumeratos kaina: metams \$1.00
Pavienis numeris 25c

Politikos, Mokslo, Meno ir Literatūros
Trimėnesinis žurnalas

Leidžia Amerikos Lietuvių Darbininkų Literatūros Draugija, 102-02 Liberty Ave., Ozone Park, N. Y. 11417

Entered as second class matter at the Post Office at Jamaica, New York, under the Act of March 3, 1879

Redakcinė komisija: R. Mizara, A. Bimba. Atsakomąsiasis redaktorius: A. Bimba

No. 1 Sausis-Vasaris-Kovas (January-February-March), 1967

XXXIII

TETOS

Atsimenu tetas — jos būna
vaikystėj laukiamos labai.
Klausaisi jų praverta burna,
klausaisi ir neleidi baigt.

Nušluoja aslą jų sijonai,
mažiausiai dvylikos palų.
Sekmadienį jos kvepia ponais,
bažnyčia, kunigu, muilu.

O tas nuzulintas, aprintas
saldainis mažas, su kuriuo
dėkingas, paklusnus ir rimtas
ant kelių aš kariuos!

Ir jos prijuostė tarsi pievoj
ilgam saugus įsitaisau,
tikrai žinodamas: be dievo
daugiau jau nieko nēr baisaus.

Ateikit, tetos, jeigu galit,
ateikit, laukiamos, dabar —
padėsiu ant prijuostės galvą,
o jūs galėsit mane bart.

Ir seną išmintį — kaip dainą
dabar galėsite užbaigti:
gyvenimas — tai ne saldainis,
nors ir aprintas jau labai.

O iš kaišytinių prijuosčių
pakviptų pieva ir medus,
ir aš, tikriausiai, nusijuokčiau:
— Nors ir aprintas, bet saldus.

Justinas Marcinkevičius

SUGRĮŽIMAS

O klevai, o didžiuliai klevai!
Mano tiesūs, išdidūs broliai,
Gal tai jūsų ieškojau lig šiolei...
Su pūga ant karštų pečių,
Su nuplovusia veidus liūtim, —
Atėjau čia pas jus pabūti.

Jūsų lapai pilni atšvaitų
Nuo stebukladarių, negražinamų
Mano motinos rankų šventų...

O klevai, o didžiuliai klevai!
Jūs — lopšinė mano — pastogė —
Tolimieji marių laivai...

O klevai, o didžiuliai klevai...

Išgirstu obelėlės balsą...
Negalvok, jog manęs nebėra.
Tą vidudienį vasaros alsų
Tu degi — tu visa gaisre!

Tu degi — ir pati nežinai.
Aš taip pat iš gaisro išėjus.
Dar ant pirštų — šilti pelenai,
Dar ant lūpų — raudonas vėjas.

Nuo neprišaukto vardo užkimus,
Su neprišaukto vardo šviesa
Įeinu į tave kaip likimas,
Kaip didžiulė nakties rasa...

Noriu būti tavo lapu,
Noriu tavo šakom čiurlenti.
Man šiandieną labai svarbu
Sau įrodyt, kad noriu gyventi.

Janina Degutytė

Penkių mėnesių viešnage Lietuvoje

A. BIMBA

Mano viešnage Lietuvoje truko beveik penkis mėnesius. Laikas prabėgo labai greitai.

Kadangi Lietuvoje lankiausi tuoj po Antrojo pasaulinio karo ir mačiau Lietuvą bausiuose karo griuvėsiuose, tai man ypač buvo įdomu pamatyti Lietuvą dabar, po dvidešimties metų, kaip ji atrodo šiandien. Vėl plačiai pavažinėjau, aplankiau beveik visas tas vietas, kuriose lankiausi 1945-1946 metų žiemą.

Koks milžiniškas pasikeitimas!

Man, žinoma, labai rūpėjo pamatyti, kaip atrodo tokie miestai kaip Klaipėda, Šiauliai, Raseiniai, Dotnuva ir kiti, kurie buvo žiauraus naciško plėšiko per karą sulyginti su žeme. Ir ką gi aš ten dabar radau? Radau juos ne tik atstatytus, bet ir labai padidintus, išplėstus, ir vis dar tebedidinamus, tebeplečiamus. Ir bendrai šiandien Lietuvoje kur tik akį užmesi, kur tik koją įkelsi, visur susidursi su didžiulėmis statybomis. Statomi gyvenamieji namai, statomos naujos mokyklos, statomi nauji fabrikai.

Puikiai atsimenu Lietuvos kelius prieš dvidešimt metų. Ką jau ir bekalbėti: moderniškų kelių kaip ir nebuvo. O dabar? Šiandien Lietuvoje jau veikia įspūdingas moderniškų kelių tinklas. Su savo keliais Lietuva bene jau bus pralenkus kai kurias net senesnes tarybines respublikas.

Lietuva tikrai gali didžiulis savo naujų mokyklų tinklu. Jų daug, jos gražios, moderniškios. Aš jų nemažai mačiau ne tik iš lauko, bet ir iš vidaus. Puikų įspūdį daro mokyklų baldai ir visokia aparatūra, reikalinga moksleivių bei studentų mokymuisi. Niekur negirdėjau nusiskundimų tuo reikalu. Visur man sakė, kad tarybinė vyriausybė ir partija ypatingo susirūpinimo ir dėmesio kreipia į patenkinimą visu sėkmingo mokymosi poreikių. Prisiminęs, kokia aš mokykla lankiau Lietuvoje prieš daugiau kaip šešiasdešimt metų, giliausiai jaudinausi, šiandien matydamas dideles, erdvias pu-

kiausiai įrengtas mokyklas. Ir visa tai pasiekta per paskutinius dvidešimt metų!

Negalėjau giliausiai nesijaudinti lankydamasis tokiuose naujuose gražiuose aukštųjų mokyklų miesteliuose, kaip Politechnikos Instituto ir Žemės Ūkio Akademijos miesteliai Kaune bei Pedagogijos Instituto miestas Vilniuje! Vaikštinėjau po jų pastatus ir negalėjau atsидžiaugti tuo dideliu, dideliu lietuvių tautos laimėjimu.

Didysis Kapsuko Universitetas Vilniuje irgi nebesutelpa savo dabartinėse ribose. Jau yra projektas jį irgi iškelti už miesto į atskirą miestelį. Sakoma, kad gal dar šiemet prasidės pirmieji tokio miestelio statybos darbai.

Drąsiai galima sakyti, kad tarybinė švietimo sistema yra vienas pačių didžiausių socializmo laimėjimų tiek Lietuvoje, tiek visoje Tarybų Sąjungoje.

Tokiu pat milžinišku socializmo laimėjimu reikia laikyti nemokamo gydymo sistemą. Nežinau kitos šalies pasaulyje, kurioje gydymas būtų taip rūpestingai sutvarkytas.

Važinėdamas po Lietuvą stebėjau žmonių apranga. Manau, jog visi, kurie paskutiniaisiais keleriais metais lankėsi Lietuvoje, sutiks su manimi, jog Lietuvos žmonės rengiasi labai gražiai, labai gerai. Driskiui niekur nepamatysi. Ir kas tikrai mane stebino, tai ypač moterų aprangos mados. Su madomis Lietuva nėra atsilikusi nė nuo vienos šalies pasaulyje, įskaitant net Ameriką, Angliją bei Prancūziją. Tai mane labai džiugino.

Ypač stebino mane tas, jog ir kaime, ir mažuose miesteliuose žmonės rengiasi taip pat gražiai, kaip ir sostinėje Vilniuje, arba senajame Kaune. Gražiai, švariai madingai rengiasi ne tik jaunos mergaitės, bet ir senyvos moterys. Tai puiku!

Važinėdamas visur bandžiau susipažinti su nūdienėmis Lietuvos žmonių nuotaikomis. Juk prieš dvidešimt metų aš kiekvie-

name žingsnyje susidurdavau su desperacija, su kova už duonos kąsnelį. Kokios nuotikos šiandien?

Koks neapsakomai didelis pasikeitimas! Viena, visur žmonės, tiek mieste, tiek kaime, džiaugiasi, kad ypač gyvenimas pagerėjo paskutiniaisiais keleriais metais. Antra, visur žmonės kupini vilties, kad ateityje, kad rytoj ir poryt bus dar geriau. Trečia, niekur nesutikau žmonių, kurie gailėtusi praeitais, taip vadinamų "senų gerų laikų", kai Lietuvoje viešpatavo išnaudotojiškos klasės. Taip pat visur sutikau didelį pasitikėjimą Lietuvos vyriausybės ir partijos vadovybe. O juk per tuos paskutinius dvidešimt metų buvo labai sunkių laikų ir nebuvo lengva sėkmingai išvairuoti krašto ir tautos laivą, išvengti seklumą. Tai supranta Lietuvos liaudis ir labai didžiuojasi.

Plačiai važinėju ne tik Lietuvoje. Po kelias dienas praleidau Tarybų Latvijoje, Estijoje, Gruzijoje, Armėnijoje ir Rusijoje. Mane labai džiugino tas, kad visur Lietuvos prestižas stovi labai aukštai. Lietuva yra viena iš pirmaujančių respublikų Sąjungoje.

Taipgi lankiausi Lenkijoje. Džiugu, kad Lietuvos santykiai su šiuo didžiuliu savo kaimynu yra geri, korektiški. Kultūrinis bendradarbiavimas tarp Lietuvos ir Lenkijos turi puikias perspektyvas dar labiau pagyvėti. Lenkijos vadovybė, kiek man teko patirti, neturi jokių pretenzijų į Vilniaus kraštą ir nori kuo geriausių santykių su Lietuva. Tas, žinoma, nereikia, jog nebėra Lenkijoje žmonių, kurie Vilnių tebelaiiko Lenkijos miestu ir tebesapnuoja apie jo "išvadavimą" iš Lietuvos. Lietuvos vadovybė, žinoma, trokšta tikrai kuo draugiškiausių santykių su Lenkija.

Kaip Lietuvos žmonės žiūri į tuos emigrantus, kurie sapalioja apie Lietuvos "išlaisvinimą?" Jie jų kalbomis ir intrigomis yra labai pasipiktinę. Jie juos laiko savo priešais.

Iš kitos pusės, Lietuvoje užtikau daug simpatijų tiems, kurie užsienyje propaguoja kultūrinio bendradarbiavimo su gimtuoju kraštu mintį. Pav., gražaus pasisekimo turėjo Vilniuje dailininko Vizgirdo kūrybos paroda. Ją aplankė daug vilniečių. Nesuklysiu pasakęs, jog Lietuvoje būtų populia-

ri daug platesnė, sudėtinė užsienyje gyvenančių dailininkų kūrybos paroda. Taipgi neabejoju, kad tokioje parodoje norėtų su savo kūryba pasirodyti visa eilė ir kitų dailininkų.

Taipgi galima pasididžiuoti, kad Amerikos pažangiųjų Lietuvių spauda ("Laisvė", "Vilnis", "Šviesa") yra laukiamas svečias ir plačiai skaitoma. Iš jos Lietuvos žmonės plačiau sužino apie laimes ir bėdas ne tik Amerikos lietuvių, bet ir apie gyvenimą ir kovas visų šio didelio krašto žmonių. Jie labai atidžiai skaito žinias iš Amerikos žmonių kovų prieš nepateisinamą Vietnamo karą. Jie nuoširdžiausiai sveikina kiekvieną prieškarinę manifestaciją ir tikisi, kad Amerikos liaudis privers savo vyriausybę šį karą nutraukti ir išsikraustyti iš Vietnamo.

Visuose susitikimuose ir sambūviuose Lietuvos žmonės prašė perduoti jų geriausių linkėjimus Amerikos lietuviams. Taip aš dabar ir padarau.

DRAUGAS ŽENGS ŠALIA TAVĖS

Jei akys jūroje išvysta
 Didingą švyturį krante,
 Širdy — jo ilgesys pragysta
 Jį siekt veržies viltim, jo uždegta,
 Kančių siaubingų baimė
 Nepalauš tavęs,
 Ir aukso žadamoji laimė
 Nepasmaugs tavęs.

Ir kur tik žemėj benuklysti,
 Atsiduri toliam krašte,
 Visur visad akis pažįsti,
 Paliesta švyturio liepsna karšta, —
 Veidai, nuoširdūs šviesūs,
 Linksta į tave,
 O rankos tartum tiesias
 Apkabint tave.

Nereikia žodžių daug ištarti,
 Nereikia pažadų ilgų,
 Ir tu žinai, jauti iš karto
 Eini su tokiu pat, kaip tu, draugu,
 Kuris, skurde ir turtuos tvirtas,
 Neišduos tavęs,
 Kuris, nors ir atskirtas,
 Žengs šalia tavęs.

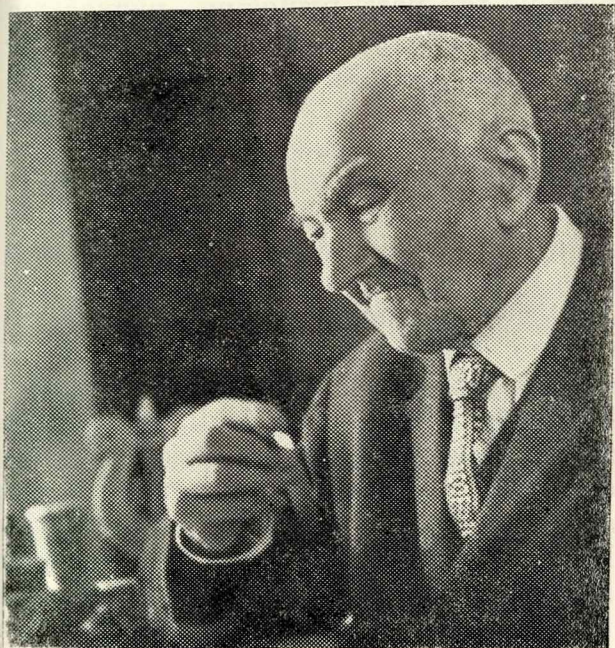
J. Subata

Apie Joną Krikščiūną-Jovarą

ROJUS MIZARA

I

“Aš, Krikščiūnas Jonas, Juozo sūnus, kuris dabar po savo raštais pasirašau Jovaru, esu gimęs 1880 metų sausio mėn. 12 dieną. Mano tėvai gyveno mažame kaimelyje, kuris buvo vadinamas Žadžiūnų desentininkais. To kaimelio gyventojai, kaip baudžiavos laikais buvę baudžiauninkais, iš valdžios buvo gavę po tris dešimtines žemės Žadžiūnų kaimo galulaukyje, kur ir pasistatė trobas...”

JONAS KRIKŠČIŪNAS-JOVARAS

Šitaip savo autografijoje rašė poetas Jovaras 1955 metais, švęsdamas savo 75-ąsias gimimo metines.

Suėmus trumpai: jis gimė dūminėje pirkioje, augo skurdžiai, dažnai buvo nedavalgęs, anksti buvo susirgęs kaž kokia akių liga, kuri kliudė jaunam vaikui knygas skaityti ir mokytis.

Keletą metų tarnavo piemenuku pas turtingus ūkininkus, tarnavo ir pusber-

niu. Būdamas gabus, jis tuojuo pramoko tiek, kad dar vaiku būdamas galėjo būti “daraktorium” —kaimo vaikus mokytis.

Skaitydamas visokias knygas, jaunas Jovaras palaipsniui tapo laisvamaniu; matydamas kunigų šelmystes, jis vis labiau ir labiau kryo pas tuos, kurie su bažnyčia nieko bendra neturėjo.

Lietuvoje tuomet plito tautinis judėjimas, ir tie, kurie stovėjo jo priešakyje, ieškojo tokių, kaip Jovaras: žmonių su talentu, su kūrybine liepsnele, su noru daryti ką nors, kad padėtų kaimui-vals tiečiams “atsistoti ant kojų” ir kovoti už savo ir visos liaudies reikalus ir už tautinę laisvę.

Jaunas Jovaras buvo įtrauktas į literatū ir veikėjų susirinkimus, kur dalyvavo tokie asmenys, kaip Povilas Višinskis, rašytoja Žemaitė, rašytojai K. Jasiukaitis ir Gabrielė Petkevičaitė-Bitė ir kiti.

“Tas pats Povilas Višinskis ir man išaiškino, kas yra ritmas, nes aš savo pirmuosius eilėraščių į Pavėžupį buvau nuvežęs be ritmo...” rašo Jovaras.

Atgavus lietuvišką spaudą Lietuvoje, 1906 metais Vilniuje buvo atspausdinta pirma Jovaro eilėraščių 16-kos puslapių knygelė—“Žibutė.”

Matydami jauno poeto talentą, ryžtą ir norą, “Žiburėlio” d-jos vadovai paskyrė jam po 15 rublių mėnesiui stipendiją ir jį apgyvendino Šiauliuose, kur jis galėtų mokytis ir kurti-rašyti. Jis ten gyveno tarp 1907—1910 metų.

Negalima praeiti nieko nesakius ir pro tai, kad Jovaras buvo ir knygnešys, ir kovotojas “prieš neteisybes”. Jis susipažino ir su V. Kapsuku, girdėjo jo prakalbas, platino atsišaukimus, šau-

kiančius dvarų darbininkus ir kaimiečius į streikus. Visa tai darė poetą dar didesniu, dar mielesniu Liauvos liaudies draugu.

1908 metais Šiauliuose jis susipažino su "Revoliucijos šaukliu" Julium Janoniu.

1908 metais Jovaras Lietuvoje išleido savo eilėraščių rinkinėlį — "Poezija", "Jausmų kibirkštėlės" ir "Širdies balsai".

O 1909 metais, kaip jis pats rašo, Amerikoje buvo išspausdintas eilėraščių rinkinys "Pirmieji žiedai", taip pat prozos apsakymėlių rinkinėlis "Tėvynės laukuose." Be to, 1914 metais Amerikoje buvo išleistos Jovaro "Amžinos dainos", nedidelis eilėraščių rinkinėlis.

Iki Pirmojo pasaulinio karo Jovaras buvo labai kūrybingas: rašė, spausdino savo eilėraščius visokiuose laikraščiuose, kur tik galėjo. Atsimenu, karo laiku So. Bostone viename masiniame mitinge aš deklamavau vieną Jovaro eilėraščių, išsikirptą iš "Rygos naujienų."

Užėjus pirmajam pasauliniam karui, Jovaras, kaip ir kiti rašytojai ir poetai Lietuvoje, buvo pritrenkti, negalėjo pasireikšti, kadangi nebuvo Lietuvoje ir savos spaudos. O kai Lietuva tapo nepriklausoma, kai joje užviešpatavo "sava" buržuazinė santvarka, Jovaras buvo visiškai paneigtas, ir jis rūpinosi tik savo žemės sklypeliu, tik duonos kąsneliu. Turėjo šeimą, ją reikėjo išlaikyti.

Kai Lietuvoje atsikūrė Tarybų valdžia, Jovaras, būdamas silpnos sveikatos, galvojo atsigriebsias, tapsias vėl kūrybingu žmogumi. Tarybų valdžia jam teikė visas priemones ir lengvatas sveikatai atsteigti, tapti kūrybingu. Be kitko, 1941 metais pasiuntė jį į Palangą, kad galėtų jis, po visų sunkių laikų, atsikvėpti. Bet ten jam esant, prakeiktieji naciai pradėjo pasalingą karą prieš Lietuvą ir visą Tarybų Sąjungą. Poetas bandė trauktis į rytus, į Tarybų Sąjungos gilumą, bet nepavyko. Ir nacių okupaci-

jos metu poetui teko slapstyti,— keltis iš vietos į vietą, kad išgelbėtų savo gyvybę nuo baisių lietuvių tautos priešų.

Kai Lietuva tapo išlaisvinta, Jovarui buvo gražinta personalinė pensija, kurią jis gaudavo 1941 metais. Jam buvo suteiktos visos progos sveikatai sutvirtinti ir stoti į kūrybinį darbą. Bet jo sveikata jau buvo labai palaužta, nebuvo galima jos atsteigti.

1948 metais Jovaras buvo priimtas į Lietuvos Komunistų partiją. Vėliau jam buvo suteiktas Lietuvos TSR liaudies rašytojo garbės vardas.

Jovarui, kaip ir kiekvienam savamoksliai kūrėjui, nebuvo lengva dirbti, kurti ir jis tai pats pripažino pirmajame Tarybų Lietuvos rašytojų suvažiavime 1945 m. spalio mėn. 25—27 dienomis Vilniuje.

"Aš trumpai papasakojau," rašė jis, "apie savo gyvenimą ir veiklą darbo liaudies naudai. Draugams pasisakiau, kad aš esu savamokslis, jokių mokslo žinių apie poeziją ir kitas rašytojų darbo paslaptis niekas manęs neišmokė ir neišaiškino, kiek ir ką reikia mokėti... O rašau tik tai, ką mano širdis diktuoja. Jokių dvasinių įkvėpimų, jokių talentų nežinau ir nesuprantu; ką turiu savo širdyje, visa tai įgijau per vargą ir per sunkią gyvenimo kovą... Man gamta nieko gero nedavė: nei gražaus kūno, nei stiprios jėgos, nei gero balso, nei atsparumo prieš visokias žiaurības ir neteisības... Apie savo gyvenimo praeitį aš negaliu kalbėti be susijaudinimo, be ašarų..."

II

Labai pamėgęs ir pamilęs Jovarą kaip liaudies dainių, aš vis galvojau, vis tikėjau jį kada nors asmeniškai sutikti, pamatyti, paspausti jam ranką, nubraižusią tiek daug vertingų žodžių, kurias padiktavo poeto protas-mintis.

Buvau pasiryžęs vykti į Šiaulius ir aplankyti poetą 1959 metais, kai Lietuvoje

buvau užsilikęs ilgesnį laiką. Bet draugai sakė: nieko nepeši, jei Jovarą ir matysi, kadangi jis sunkiai serga.

1965 metais, viešint Lietuvoje, mudu su žmona buvome pakviesti į Šiaulius, ir pasitaikė susitikti su poetu.

Rugpiūčio mėnuo. Saulėta, miela dienele. Kai užėjome į Jovaro namų antrašį aukštą, radome jį gulintį lovoje: jis sirgo senatvės — arterijų sukietėjimo — liga. Žmona jam padėjo atsikelti. Poetas lėtai įėjo į svečių kambarį, sėdosi prie stalo ir tarė kelis žodžius. Mudu pasispaudėme rankas. Jis skundėsi, kad nesveikuoja, jaučiasi pavargęs; apgalvestavo, kad nebegalys rašyti. O bet gi, paėmęs savo stambiają eilėraščių knygą — „Neliūdėk, berželi“, — drebančia ranka parašė: **“Mizarams. J. Jovaras. Šiauliai, 1965 m.-VIII-6”**.

Pasakojau jam, kaip Amerikos lietuviai jį gerbia, kaip plačiai poetas yra žinomas tiek Šiaurės, tiek Pietų Amerikoje.

Poetas tarytum sutvirtėjęs, truputėlį pagyvėjo, na, ir pradėjo lėtai deklamuoti vieną savo komišką dainuželę.

Kaip anksčiau, taip ir ten greta Jovaro sėdėdamas, aš galvojau: Kodėl jis buvo taip labai prisirišęs prie Šiaulių, prie nedidelio žemės sklypelio? Gabus, talentingas žmogus, — ar jis negalėjo, kaip tūkstančiai kitų Lietuvos sūnų ir dukrų, jaunomis dienomis, ieškoti geresnio duonos kasnio kur nors didesniuose miestuose? Kodėl jo niekad nepatraukė į save Amerika? Nepajėgiu aš to išsiaiškinti ir šiandien.

III

Po ilgos, sunkios ir garbingos kelionės, š. m. sausio mėn. 21 d. poetas užmerkė savo akis. Sausio 24 d. Šiaulių visuomenė išlvdėjo Jovarą į amžiną poilsio vietą. Elta tą įvyki, tarp kitko, taip atžymi:

“...Gedulingai papuošta miesto kultūros namų salė. Karstas su velionio palaikais skęsta gėlėse. Nenutrūkstamu srautu plaukia žmonės. Darbininkai, tarnautojai, moksleiviai atėjo atsisveikinti su mylimu poetu.

“Paskutinės atsisveikinimo minutės. Tyliai aidint Jovaro žodžiais sukurtai liaudies dainai “Ko liūdi, berželi,” kurią atlieka kultūros Jovaro vardo dainų ir šokių ansamblis, karstas išnešamas iš salės. Laidotuvių procesija važiuoja į miesto kapines...”

Kapinėse taria atsisveikinimo žodį miesto komiteto pirmasis sekretorius V. Jurgelevičius:

— Poetas nuėjo ilgą ir prasmingą gyvenimo kelią. Jis tarsi tas baltaliemenis tėviškės beržas neatskiriamai suaugo su Lietuvos liaudimi... Poeto gyvenimas ir kūryba glaudžiai susiję su Šiaulių miestu ir jo apylinkėmis...

Kalba Lietuvos TSR Rašytojų sąjungos valdybos sekretorius J. Macevičius. Primena, kad su poeto Jovaro vardu “siejasi ištisa mūsų tautos gyvenimo epocha, svarbus mūsų literatūros istorijos etapas... Šiandien apie Jovarą norėtusi kalbėti pačiais gražiausiais ir šviesiausiais žodžiais. Tačiau geriausiai apie jį kalba jo gyvenimas ir kūryba...”

Jaunųjų rašytojų sekcijos pirmininkas J. Sabaliauskas sako, jog tai, “kas tapo liaudies dvasine nuosavybe, niekad negali ištirpti amžių rūke. Iš kartos į kartą, iš chrestomatijos į chrestomatiją eis patys geriausi Jovaro eilėraščiai, juos mintinai mokysis mūsų vaikai, iš jų lyg iš neišsenkamo šaltinio semsis įkvėpimo mūsų jaunieji poetai...”

Amerikos lietuviai darbo žmonės taip pat niekad nepamirš liaudies poeto Jovaro, kuris savo kūryba juos linksmo, švietė, mokė.

VYRAS AR MOTERIS?

DR. A. PETRIKA

John Hopkins universiteto ligoninė, Baltimorėje, yra viena pažangiausių ir geriausiai paruoštų ligoninių visoje Amerikoje. Ji daugeliu atvejų pirmauja medicininio, biologinio bei chirurginio tyrimo srityse; ji turi aukštos kvalifikacijos gydytojų štabą, laikomą didelių šalies autoritetu.

Minėtoji ligoninė visai neseniai paskelbė, kad ji legitimaiškai atidengia naują chirurgijos fazę, būtent — vyrus, kurie to nori, perdirbs į moteris, o moteris į vyrus. Ši operacija vadinama **“transseksualija”**, o jos autorius yra žymus Niujorko endokrinologas, d-ras Haris Benjaminas, neseniai išleidęs savo knygą **“Transseksualinė fenomeno”**. Gi žmonės, kurių lytis chirurgo skapteliu pakeičiama, vadinami **transseksualais** *).

Transseksualijos klausimo tyrimu susidomėjo Los Angeles, Calif., ligoninė ir kitos universitetų ligoninės. Iki šiol dauguma JAV ligoninių tos rūšies operacijomis neužsiėmė, savo žinyboje esantiems chirurgams jas daryti neleido. JAV-se buvo padaryta tik apie tuzinas tokių operacijų privačiose gydyklose. Apskaitoma, jog **potencialių** transseksualų pasaulyje yra keliolika tūkstančių, kad apie 2,000 jų yra operuotų ir kad apie 500 iš to skaičiaus gyvena JAV-se. Iki šiol juos operuodavo dažniausiai Japonijoje, Meksikoje, Maroke, Holandijoje ir kai kuriose kitose Europos šalyse. Dabar, kai jau John Hopkinso ligoninė atidarė tokiom operacijom duris, ja, neabejotina, paseks ir kitos.

Transseksualijos klausimą labiausiai išpopuliarino Kristina Jorgensen, buvusi

Georgas Jorgensen, kurią 1953 m. Holandijos chirurgai iš vyro padarė moterim. Po operacijos ji ištekėjo ir išsiskyrė, o dabar yra naktinių klubų šokikė bei aktorė, moterų impersonifikuotoja. Kiti tos rūšies “hibridai” gyvena ramiai.

John Hopkins ligoninė skelbia, turinti gana daug šiai operacijai aplikantų. Iš kiekvieno 100 “ligonių” — yra 10 moterų. Jau padaryta dvi sėkmingos operacijos: iš vyrų padaryta “moterys” (viena balta, kita negrė). Tokios operacijos “ligoniui” atsieina apie pusantro tūkstančio dolerių, tačiau jie gauna pagalbos iš tam tikro fondo, susidomėjusio šiuo eksperimentu. Vyrams, po operacijos, reikia išgulėti ligoninėje 2 ar 3 savaites, o prieš operaciją jie kelias savaites šeriami moteriškos gimties hormonais. Plaukai nuo veido pranyksta, jų balsas suplonėja, šlaunys ir klubai pariebėja, krūtys padidėja, eisena bei rankų mostai sumoteriškėja. Psichologiniu ir emociiniu požiūriu jie jau seniai buvo “moterys”, lytinį gyvenimą negyveno, jiems reikėjo atlikti tik fizinę transformaciją — operuotis. Pasveikę jie pakeičia net savo gimimo metriką moteries vardu.

Iš vyro padaryti “moterį” netaip jau sunku: jį iškastruoja, “penisą” (“phallus”) nupiauna, iš “scrotumo” odos padaro moteriškas “labia majora”, tarp “rectum” ir “urethra” padaro gilų pjūvį, kuris atstoja moters “vaginą”; šios vidų iškloja plėve, nuimta nuo paties “peniso”, o į vidų taip sukonstruotos “makšties” įdeda iš plastmasės padarytą “organą”, kuris ten laikomas, kol viskas gerai sugyja.

Tokiu būdu sukurtos “moterys” kartais išteka ir, sako, gyvena net “natūralų” lytinį gyvenimą. Jos esą tokia

*) Transseksualus reikia skirti nuo tranvestitų, kurie nori dėvėti priešingos lyties rūbus, bet savo gimties nekeičia.

permaina patenkintos ne tik fiziškai, bet psichiškai ir emociškai. Vaikų, aišku, jos turėti negali.

Gi iš moters padaryti "vyrą" jau daug sunkiau, nes visų vyro organų jai persodinti kol kas nepavyko. O be to ir jai pačiai tenka panešti kelios sunkios operacijos: reikia nuimti krūtys, išimti iščių (gimdą) bei kiaušides (ovarų). Jos "clitoris" jai atstoja vyro "penisą". Nuo vyriškųjų hormonų gausos moteriai sumenkėja šlaunys, klubai, pastorėja balsas, išauga ant smakro barzda, sumažėja paodiniai riebalai, ji atrodo "raumeningesnė" ir jaučiasi esanti "vyrų". Tačiau jam vesti normalią moterį neįmanoma. Jei jis kartais ir veda, tai tokia santuoka dažniausiai būna tarp dviejų homoseksualų — jis vaidina "vyrą"! Nuo vyriškųjų hormonų jis negali atsisakyti visą amžių.

Potencialius (patologinius) transsekualus medicinos, psichoterapijos ar psichoanalizės būdu išgydyti (juos sunormalinti) negalima. Fiziškai jie yra gerai išaugę, moterys turi pakankamą figūrą, tik jie jaučiasi esą "svetimame kailyje", trokšta pereiti į kitos lyties būtį. Tokius žmones seniau Lietuvoje vadindavo "vištgaidžiais": nei jie gieda, nei kiaušinius deda!

John Hopkinso ligoninė turi įsisteigusi sudarytą iš įvairių medicinos gydytojų sričių komitetą, kurin įeina neurologai, psichologai, psichiatrai, psichoanalistai, endokrinologai, internistai, ginekologai, obstetrikai ir kitokie specialistai. Šis komitetas stropiai ištiria kiekvieną aplikantą, ypačiai žiūri, ar jis neturi psichozės (išprotėjimo) požymių. Kol kas šios operacijos yra dar eksperimentinėje stadijoje ir operuojama tik du

ligoniai per mėnesį Norima sužinoti, kaip jie pritaps prie naujos lyties gyvenimo sąlygų. Manoma, jog tokią statistiką bus galima nustatyti tik po keletu metų.

Kodėl pas tariamai normalų žmogų kartais atsiranda toks emocinis, ar net psichinis, iškrypimas-perversija, sunku pasakyti. Kai ką, be abejonės, jaunų dienų auklėjimo sąlygos įtaigoja*; kai kieno endoktrininių liaukų, dar nesubrendus, normali funkcija sutrinka, o gal ir dar motinos iščioje esančio embriono nenormalaus išsirituliojimo pasėka. Motinos iščioje, neštumo pradžioje, visų žmonių embrionas ("fetus") yra **dvi-lytinis**, tik vėliau viena ar kita lytis nugalė. Kad embrionas turi abiejų lyčių požymius, tai liūdią pas vyrus užsilikę visai nereikalingi krūtų speneliai, o pas moteris, jokios fiziologinės funkcijos neatliekamas, "clitoris". Gal dėl to ir yra daug visokių (abiejų lyčių) homoseksualų: hermafroditų, sodomistų, nimfomistų, lesbianistų, filatolistų ("filatio") ir kitokių iškrypėlių.

Vienas rašytojas norėjo patirti, ar transseksualinės operacijos neprieštarauja religinei praktikai, išgyvenusiai žmonių moralei bei socialiniams visuomenės papročiams? Jis dėl to apklausinėjo daugelį protestantų kunigų, žydų rabinų ir katalikų hierarchijos kunigų. Protestantai ir žydai atsakė, jog jie tokiom operacijom neprieštarauja, bet katalikai jokios nuomonės nepareikė.

Tai va kokių keistų žmonių yra mūsų žemėje!

* Kai kada tėvams, laukiantiems berniuko, gimsta mergaitė, ar priešingai, ir tėvai savo nusivylimo nuo naujagimio neslepia. Ta diskriminacija dažnai jauną organizmą paveikia.

Kokia šviesa reikalinga mūsų akims

DOCENTAS V. KVIKLYS

Vis daugiau ir daugiau domimės mūsų natūralia ir dirbtine aplinka, kurioje dirbame, gyvename, ilsimės. Gydytojai tyrinėja orą, vandenį, dirvožemį, triukšmą ir daugelį kitų mūsų aplinkos faktorių. Šie tyrimų duomenys padeda išaiškinti įvairių susirgimų bei pakenkimų priežastis ir numato priemones kovoti su jais.

Akys, regėjimas turi pačią didžiausią reikšmę mūsų normaliai veiklai. Dažnai girdime sakant, kad geriau vieną kartą pamatyti, negu dešimt kartų išgirsti. Tačiau ne visada mes akis saugome. Per daug pasitikime jų nepaprastu jautrumu, sugebėjimu prisitaikyti prie įvairaus stiprumo šviesos (nuo visiškos sutemos iki labai stiprios saulės šviesos), prie kuo įvairiausių spalvų. Šitaip mes neretai savo akis negailestingai naikiname. Tai rodo trumparegių skaičiaus augimas moksleivijoje. Pavyzdžiui, jeigu I—IV klasių mokinių, kuriems jau reikia nešioti akinius, būna apie 6 procentus, tai V—VIII klasių moksleivių tarpe jų skaičius padidėja dvigubai. IX—XI klasėse išauga net iki 20 procentų, o kai kuriose mokyklose ir daugiau.

Reikia atsiminti, kad šviesa veikia ne tik akis. Ji gali skatinti arba slopinti daugelį mūsų fiziologinių procesų: padidinti ar sumažinti medžiagų, energijos apykaitą, kvėpavimą, tuo pačiu padidinti arba sumažinti darbo našumą, gerą nuotaiką, nuovargį. Neretai blogas apšvietimas ir matomumas būna įvairių susižalojimų priežastimi. Visa tai verčia kiekvieną pasirūpinti tinkamu savo darbo vietų apšvietimu.

Be abejo, mūsų akims geriausias natūralus šviesos šaltinis — saulės šviesa. Tačiau ji yra labai svyruojanti: birželio-liepos mėnesiais saulėtą vidurdienį

siekia iki 65,000, o lapkričio-gruodžio mėnesiais tik — 300 liuksų. (Liuksas — šviesos vienetas). Žiemą, ypač šviežiai pasnigus, šviesos stiprumas vėl padidėja. Tokiais atvejais, kai labai stipri saulės šviesa, rekomenduojama nešioti nors ir paprasto stiklo žalios spalvos akinius. Kodėl žalias arba gelsvas? Tyrinėjimais yra įrodyta, kad žmogaus akis geriausiai priima tokią šviesą, kurios bangos ilgis artimas 556 milimikronams, tai yra — atitinka gelsvos, žalios, ir baltos spalvų bangas. Dabar šios spalvos rekomenduojamos mokyklų baldams, patalpoms, o taip pat butams, dirbtuvėms ir kitoms patalpoms, kuriose tenka skaityti, rašyti, skaičiuoti, dažyti.

Gyvenamų ir darbo patalpų natūralus apšvietimas daugiausia priklauso nuo langų stiklų ploto. Šviesos koeficientu mes vadiname langų stiklų ploto santykį su tos patalpos grindų plotu. Jis laikomas geras, kada lygus 1:6 ir 1:8, o mokyklų klasėms, dirbtuvėms — 1:4. Šviesos stiprumas taip pat priklauso nuo langų krypties (į pietus ar šiaurę jie išeina), nuo pro langą matomo dangaus skliauto ploto, lango aukščio, už lango esančių kitų namų ar medžių atstumo ir visos eilės kitų priežasčių. Todėl patalpos apšvietimo laipsnį žymiai tiksliau galima nustatyti pagal natūralaus apšvietimo koeficientą, tai yra pagal patalpos horizontalaus apšvietimo santykį su lauko horizontaliu apšvietimu. Dar tiksliau darbo vietos apšvietimas nustatomas specialaus prietaiso — liuksometro pagalba. Jį naudoja sanitariniai gydytojai — higienistai, tikrindami darbo vietų apšvietimą mokyklose, įmonėse, įstaigose. Be abejo, jis tinka patikrinti ir atskirų butų apšvietimą.

Šiuo metu higienistai siūlo prisitaikyti kombinuotą apšvietimą. Kombinuotas apšvietimas — kai patalpoje įjungti keli šviestuvai. Siūloma net savo namuose nepasitenkinti vien darbo vietos apšvietimu (stalo lempa), bet dirbant įjungti ir bendrą kambario apšvietimo lempą. Kad į akis nekristų žėrinti, stipriai spinduliuojanti elektros šviesa, būtina vartoti tik balto (pieninio) stiklo lemputes ir gaubtus, kurie vienodžiau paskleidžia šviesą. Gaubtai gali būti matinio stiklo, plastmasiniai ar metaliniai. Jau anksčiau minėjome, jog tinkamiausi mūsų akiai gaubtai yra žali, žalsvi, geltoni, gelsvi ir balti. Esant šioms sąlygoms, vietinis apšvietimas stalo ar stovine lempa laikomas pakankamu, kai yra 40—60 vatų, tuo pat laiku degant bendro apšvietimo 60—100 vatų lem-

poms, kurios, atsižvelgiant į kambario dydį ir aukštį, kabinamos 5.5 metro nuo grindų.

Mūsų regėjimui didelės reikšmės taip pat turi akių atstumas nuo darbo paviršiaus: knygos, sąsiuvinio, brėžinio, siuvinio. Normaliu nuotoliu laikome 35—40 centimetrų. Be to, svarbu ir taisyklinas sėdėjimas. Labai vargina akis skaitymas ar rašymas atsigulus, einant, važiuojant. Kam yra prirašyti akiniai, tas turi dirbti tik su akiniais, o kas jaučia, jog jo akys silpsta, greit vargsta, būtina neatidėliojant pasitarti su gydytoju akių specialistu.

Tinkamas mūsų darbo vietų apšvietimas, akių higienos taisyklių prisilaikymas — visa tai padeda išlaikyti normalų regėjimą iki gilios senatvės.

Iš kietosios anglies praeities

I. VIENUŽIS

Kaip seniai buvo sužinota apie kietosios anglies klodus šiaurrietinėje Pensilvanijos valstijos dalyje? Sakoma, kad čionai gyvenantiems indėnams buvo žinoma jau 1710 metais, o gal ir anksčiau, bet tikrų duomenų nėra.

Taip pat nėra duomenų, kaip seniai indėnai čionai gyveno. Tik yra žinoma, kad jie atsibastė į dabartinį Wyoming klonį, tada žinomą kaip "Lovely Valley" arba "Great Plains", iš aukštųjų Mississippi slėnių, iš Hiawatha indėnų padermės. Jie čionai begyvendami išsiskirstė po visą dabartinę kietosios anglies sritį: nuo Wyoming-Lackawanna klonių iki Shamokino. Baltųjų žmonių tada čia dar negyveno, arba labai mažai kur. Pats pirmutinis baltasis į Wyoming klonį atsikraustė 1742 metais. Tai buvo misionierius iš Moravijos Count Zinzindraf, atvykęs skiepyti krikščionybę tarpe šių

gyventojų. Bet neilgai jam čia sekėsi — indėnai jį nudėjo.

Baltieji Connecticut kolonijoje, sužinoję apie anglies klodus, kurios vėliau buvo surasta net keturi laukai bei sritys, apimančios 484 kvadratinių mylių plotą, pasinaudojo indėnų nesutikimais: suvedė juos į taiką ir padalino plotą į dvi sritis: Shamokiną ir Wyoming-Lackawanną.

Ir taip 1754 metais baltieji išpirko nuo indėnų didelius Wyoming-Lackawanna klonuose žemės plotus tik už \$10.000 ir greitai pasirūpino įsigyti teises, kad galėtų naudotis mineralais žemės gelmėje taip, kaip jiems patinka. O po to jie ėmėsi statyti net 17-ka miestelių—kaimų ir apgyvendinti juos baltaisiais.

Pittston miestas bene pirmas šioje apvlinkėje tada greitai pagarsėjo, nes 1769 metais kalvis Obodiah Gore pada-

rė pirmuosius išbandymus savo kalvės žaidre: dumplėmis pūsdamas orą, jis gavo geras pasekmes su kietąja anglimi kaitinti geležį. Tai buvo pats pirmutinis išbandymas akmens anglimi kaitinti geležį.

Ir taip 1775 metais pradėjo šen ir ten kasti angli.

Gi 1808 metais karčiamninkas Judge Jesse Fell (nepasako kur.—I. V.) sugalvojo padaryti pečių su grotomis, per kurias dūmtraukis trauktų orą į kaminą. Irgi gavo geras pasekmes su akmens anglimi apšildyti savo karčiamą. Dar prabėgo keliolika metų, iki pradėjo angli kasti ir gabenti jį į tolimesnes vietas. Bet iš karto pasekmės buvo nekokios, nes dar nebuvo madoje pečiai su grotomis. Bet kada ėmė gaminti tokius pečius plačiai, tai anglies kasimas pradėjo plėstis, o kartu plito ir rinka.

Ir sakoma, jog angli pirmiausia pradėjo kasti Wyoming klonyje, apie Pittstoną, Susquehanna upės pakantėse 1807 metais, kurios buvę prikasta 55 tonos.

1817 metais susiorganizavo pirmoji kompanija Lehigh Coal and Navigation Co., kuri greitai pridavė valstijos seimeliui reikalavimą, kad pravestų gerus kelius ir prakastų kanalus, kur yra reikalus gabenimui anglies į tolimesnes vietas, miestus. Ir taip po keliolikos metų anglis pradėjo plaukti į miestus ne tik apšildymui namų, ale ir geležies gamyklų ir kitokių įmonių poreikiams.

1799 metais buvo surasti anglies klodai ir Carbondale, ir Forest City apylinkėse.

Tada angli kasė kaip kas išmanė, nes plataus ir moksliško žinojimo neturėjo.

Parako angliai skelti tada dar neturėjo, nei atatinamų tam įrankių.

1823 metais susiorganizavo Delaware Hudson Canal kompanija, kuri apėmė Carbondale sritį ir gabeno angli į Delaware ir kitas unes pristatymui į tolimesnes vietas. Vėliau susiorganizavo ir

Hudson Coal Co. ir Hudson Delaware R. R., apimdama visą taip vadinamą Mid-valley apylinkę.

Dabar reikia pakalbėti ir apie Scrantono miestą. Tada Scrantono kaip miesto dar nebuvo, o buvo tik trys maži miesteliai. Betgi šioji vietovė jau buvo plačiai žinoma 1840 m. geležies gamyboj. Viena, čion buvo pigaus ir gero kūro geležies gamybai, o kita, tai į pietryčius eina eilė kalnų, kur yra ir geležies rūdos. 1848 m. iš Connecticut valstijos atvyko į šią apylinkę du broliai — George W. ir Selden T. Scrantonai, įkūrė kompaniją Grand & Co. ir įrengė plieno įmonę klony prie stačių krantų, kur kyšojo anglies klodai, ir pavadino "Slocum Hollow Millers Steel Mill". Tai buvo ten, kur šiandien yra Spruce St. tiltas.

Todėl 1866 metais tie trys miesteliai tapo sujungti į vieną, pavadintą Scrantonu. Plieno gamyboj Scrantonas plačiai išgarsėjo, nes pagamindavo po 335,000 tonų geležinkeliams bėgių per metus. Deja, kada anglies gavyba kilo ir plito, tai geležies — smuko, taip, jog pabaigoje 19-to šimtmečio Scrantonai pardavė savo plieno įmonę ir išsikėlė į New Yorko valstiją, prie Ontario ežero, į Lackawanna miestelį.

Anglies gavyba kilo sparčiai visose srityse, o Scrantono apylinkėj gal daugiausia. Šis miestas paliko net kietosios anglies kasyklų centru. Bet ir kitose srityse anglies kasimas sparčiai didėjo. 1870 m. jau buvo virš 16,000,000 tonu prikasta, o 1890 m. anglies gavyba pasiekė 35,855,173 tonas. Ir taip su kiekvienais metais gavyba kilo ir 1924 metais pasiekė net 87,277,449 tonų. Tai buvo pats aukščiausias pasiekimas anglies gamyboj, ir dirbo virš 165,000 mainierių.

Taip pat Scrantonas buvo garsus šilko gamyboj: buvo pirmas po Paterson, N. J. Mat, angliakasių dukterys turėjo susirasti kokius darbus, tai šilko gamy-

Istorikai apie imigrantus Amerikoje

A. KAZLAUSKAS

Bet kuriam Amerikos imigrantui (sve-turgimiui) gali kilti klausimas: ką ta-rybiniai skaitytojai žino apie įvairių tautų istoriją Jungtinėse Amerikos Valstijose?

Tarybų Sąjungoje kasmet išleidžiama po kelias knygas apie JAV. Pastaraisiais metais pasirodė naujo pobūdžio veikalų—išėina vis daugiau knygų apie **imigrantus** Amerikoje. Pirmasis toks veikalas pasirodė 1957 metais. Žinoma, kad amerikiečių istoriografija imigracijos klausimais turi senas tradicijas, iš-

bininkams kaip tik ir buvo puiki proga tuomi naudotis, nes jos dirbo už vergišką atlyginimą. Bet kada kasyklose dar-bai ėmė mažėti, tai ir šilko įmonės išsi-nešdino, kur yra pigių darbo rankų.

Angliai į kompeticiją stojo aliejus, du-jos ir elektra, anglies pareikalavimas pradėjo mažėti ir gavyba smukti žė-myn. Nors, tiesa, Antrojo pasaulinio ka-ro metu buvo šiek tiek susistabilizavusi, bet po karo vėl ėmė kristi, taip, kad šiandien jau tik apie 14,000 angliaka-sių bedirba ir iškasa apie 20 milijonų tonų per metus. Ir dar vis krenta su kiekvienais metais!

Kada Scrantonas patapo miestu, tai turėjo 9,000 gyventojų, bet vienu laiku jis gyventojų skaičiumi buvo pakilęs net iki 150,000, bet kada ėmė mažė-ti anglies kasimas, tai ir miestas ma-žėjo gyventojais: šiandien beturi tik virš šimto tūkstančių. Seni angliakasiai baigia išnykti — miršta, o jauniems dar-bų nėra, tai išvažinėja į kitus miestus ir valstijas.

Būtų galima daug prirašyti apie kie-tosios anglies kasyklas ir jų praeitį, bet į smulkmenas neverta leisti.

leisti darbai skaičiuojami keliomis de-šimtimis knygų. Suprantama, tarybinė istoriografija, būdama žymiai jaunesnė, išleistų knygų skaičiumi negali lygintis su amerikine. Visgi nuo 1957 m. iki šiol pasirodė apie 10 darbų, kuriuose vieno-kiu ar kitoku mastu liečiami imigran-tai ar imigracija visumoje.

Čia tebus aptariamos svarbesnės A. Bagramovo, Š. Bėginos ir A. Šlepakovo knygos, parašytos rusų kalba ir išleis-tos Maskvoje.

Kas gi apsprendė knygų apie imigra-ciją į JAV pasirodymą?

Tokių veikalų leidimą galima paaiš-kinti keliomis priežastimis. Prisiminki-me Walt Whitmano žodžius: amerikie-čiai—tai “tautų tauta”. Buvęs JAV pre-zidentas John Kennedis tiesiog sakė, kad, išskyrus indėnus, kiekvienas Ame-rikos gyventojas yra arba imigrantas, arba imigranto palikuonis. Išsamiai imigracijos tyrinėjimo būtinumą nusakė A. Šlepakovas: Neperdedant galima tvirtinti, — rašė jis, — kad XX amžiaus Amerika su jos industrine galybe, su jos aukštai išvystyta technika, moksl-iiais pasiekimais būtų neįsivaizduoja-ma be milijonų “naujųjų” persikėlėlių darbo, energijos ir proto (psl. 447). Ir tikrai, mes daugelio Amerikos istorijos klausimų nepaaiškinsime be imigrantų veiklos.

A. Bagramovo veikale “Imigrantai JAV” apžvelgiamos socialinės-ekonomi-nės imigracijos priežastys, nušviečiama tautinė atvykusiųjų sudėtis ir geografi-nis pasiskirstymas, jų kova prieš vykdy-tą diskriminaciją. Autorius, kaip visur jau įprasta, imigraciją skirstė į “seną-ją” ir “naująją”, kurias skiria pereito amžiaus aštuoniasdešimtieji metai. Tu-

met imigrantus iš Šiaurės ir Vakarų Europos pradėjo keisti Pietų ir Rytų Europos gyventojai. Žinome, kad šiuo laikotarpiu vyko ir masiškiausia emigracija iš Lietuvos.

Amerikos įžengimas į imperializmo epochą, spartus pramonės vystymasis pareikalavo mažai kvalifikuotos darbo jėgos, kurią kaip tik ir galėjo pateikti minėtos šalys, jų tarpe ir Lietuva. A. Bagramovas nurodė įdomius skaičius: 1880-1914 metais iš Rusijos atvyko daugiau 3 milijonų emigrantų, jų tarpe 43.8 procentų sudarė žydai, 27 proc. lenkai, 4.4 proc. rusai, o lietuvių buvę 9.6 proc. (psl. 30-32).

Knygoje randame įdomius skaičius ir apie perkeltuosius asmenis — "dipukus". Iki 1951 metų į JAV persikėlė apie 400 tūkstančių DP, jų tarpe 37 procentai buvo lietuvių iš Lenkijos, 19.3 proc. iš TSRS, 14,7 proc. iš Vokietijos. A. Bagramovas teisingai pastebėjo, kad ikimonopolistiniu laikotarpiu imigravimas Amerikoje nebuvo ribojamas jokiais įstatymais. Tik imperializmo epochoje valdantieji sluoksniai įstatymais—"kvotomis" privėrė duris išeivijai iš revoliucijos apimtos Europos.

A. Bagramovo darbas, pasirodęs 1957 m., reikšmingas tuo, kad tai pirmoji TSRS išėjusi knyga, ištiesai skirta JAV imigrantų gyvenimui nagrinėti.

Neseniai, 1965 metais pasirodė kita įdomi Š. Beginos knyga "Imigracija į JAV". Šioje istorinėje-etnografinėje apybraižoje dviejų tautinių grupių — airių ir vokiečių—pavyzdžiu pasekama imigrantų socialinė sudėtis ir gyvenimo sąlygos, politinė veikla ir kiti klausimai. Susidomėjimą kelia autorės nagrinėtas asimiliacijos procesas. Tėvynės pavergimas, ryšiai su ja vienijančiai veikė visus airius, lėtino politinį ir socialinį jų skaidymąsi, saugojo atsivežtines tradicijas ir trukdė asimiliaciją. Betgi naujos sąlygos konservavo papročius,

keitė pačią kalbą, kitaip sakant, palaipsniui vyko airių amerikonėjimas. Atsimiliaciją greitino ir tai, kad nei viena tautinė grupė jokiam rajone nesudarė gyventojų daugumos.

Pritartina Š. Beginos minčiai, kad nacionalinius savitumus galima išlaikyti tik esant kuo glaudžiausiems išeivijos ir gimtinės ryšiams. Autorė skiria dėmesį imigrantų įnašui į politinį Amerikos gyvenimą. Jos teigimu, vokiečiai išpopuliarino naujoje tėvynėje marksizmą, anglai atsivežė profsąjunginį (darbo uni-jų) judėjimą.

Kai kurios Š. Beginos mintys įdomios ir mums, kadangi panašūs procesai vyko ir lietuvių tarpe.

Pati vertingiausia knyga apie imigrantus Amerikoje yra pernai išleistas A. Šlepakovo veikalas "Imigracija ir Amerikos darbininkų klasė". Už šį darbą A. Šlepakovui pelnytai buvo suteiktas istorijos mokslų daktaro laipsnis. A. Šlepakovas savo darbe nušviečia imigraciją nuo XIX amž. pabaigos iki pat šių dienų, t. y. per visą imperializmo epochą. Autorius koncentruoja dėmesį dviems klausimų grupėms: 1) imigracijos įtaka darbininkų klasės struktūrai, jos indėlis į industrinį Amerikos išvystymą, ateivių dalyvavimas bendraamerikinėje klasių kovoje; 2) valdančiųjų sluoksnių imigracinė politika, profsąjungų pažiūra į darbininkus-imigrantus ir kitką.

A. Šlepakovas sugeba atskleisti sudėtingus procesus, vykusius imigrantų tarpe. Jis, be kita ko, pastebėjo, kad imigrantams mokamas žemas atlyginimas leido papildomai "maitinti" vietinės kilmės kvalifikuotus darbininkus — "tikruosius" amerikiečius. Įvairių tautų išeiviai nuo pat pirmo žingsnio naujajame kontinente susidūrė su diskriminacija, pakliuvo į "tautų lydymo katilą". Prievartinė amerikinizacija turėjo įtakingų gynėjų. Savo metu "šimtaprocentinių"

amerikiečių "gamybos" šalininkas Wilsonas, nors ir buvo liberalas, pareiškė, kad "Amerikos nesudaro grupės... žmogus, kuris galvoja apie save kaip apie priklausantį kuriai nors tautinei grupei Amerikoje, dar netapo amerikiečiu (psl. 170).

Iš A. Šlepakovo veikalo aiškėja, kad ir šiandien imigrantai JAV gyventojų struktūroje bei politiniame gyvenime tebeužima reikšmingas pozicijas. 50-ųjų metų viduryje buvo apie 150 tautinių žemietijų, savišalpos ir labdarybės organizacijų. 40-ųjų metų pabaigoje tautinės grupės leido apie 1,000 laikraščių keturiasdešimčia nacionalinių kalbų (psl. 415). 1950 metais, kaip ir anksčiau, beveik 78 proc. visų imigrantų tebegyveno šiaurėje, miestuose telkėsi 83.5 proc. visų ateivių.

Per ilgą laiko tarpą imigrantų padėtis žymiai pakito. Paskutiniaisiais dešimtmėčiais pagerėjo jų padėtis, sumažėjo diskriminacija.

Autorius tokius žymius pakitimus aiškina dviem priežastim: 1) patys darbininkai savo kova išplėšė iš kapitalo šias nuolaidas; 2) vystantis automatizacijai, smarkiai pasikeitė darbo pobūdis, o su juo ir darbo sąlygos.

A. Šlepakovas teigia, kad Amerikoje vyksta pastebimas įvairiatautės darbininkijos artėjimas, telkiamasis į vieningą proletariato armiją (psl. 378).

Įdomu, kad tarybiniai istorikai labai plačiai naudojami amerikiečių veikalais, cenų duomenimis. Kiekvienas tarybinis istorikas, rašęs apie JAV, plačiai naudojami ir aukštai vertina dar 1930 m. TSRS išleista A. Bimbos knyga "Amerikos darbininkų klasės istorija".

A. Šlepakovas pirmą kartą tarybinėje historiografijoje plačiai pasinaudojo Amerikos archyvais. Atrodytų, kad tie patys dokumentai ir šaltiniai turi suvienodinti ir pačius darbus. Taip galvodami, smarkiai apsiriktume. Amerikos ir

tarybinių istorikų darbus pirmiausia skiria požiūris į faktus. Jeigu daugelis buržuazinių istorikų idealizuoja Ameriką, laiko ją imigrantams "žadėtąja žeme," aiškina, kad Amerika priėmusi juos išskėstomis rankomis, tai tarybinėje literatūroje nurodoma, kad Europos išeiviams gyvenimo kelias "naujame" pasaulyje" nebuvo rožėmis klotas.

Amerikoje teigiama, kad joje egzistuoja lygios galimybės visiems, bet stambiajame biznyje mes rasime vos vieną kitą "naujosios" imigracijos atstovą. Buržuazinė istoriografija neigia demokratinio-revoliucinio judėjimo amerikines šaknis, laiko šį judėjimą importuotu iš Europos. Stengiamasi nuneigti ir neabejotiną imigrantų indėlį į darbininkų judėjimo laimėjimus, pabrėžiama ne tai, kas jungia įvairių tautų darbininkus, o tai, kas juos skiria ir trukdo kovai prieš imperializmą ir reakciją.

Amerikiečių buržuazinė istoriografija stengiasi atriboti imigrantus nuo demokratinų šalies tradicijų. Tarybiniai istorikai priešingai rodo, kad imigrantai yra rimta jėga kovoje prieš kraštutinę reakciją už demokratiją. Štai II-jo pasaulinio karo metais, sudarydami karo pramonėje 51 procentą visos darbo jėgos, jie inėšė svarų indėlį į hitlerizmo sutriuškinimą.

A. Šlepakovas pateikė visą eilę amerikiečių autorių išvedžiojimų apie imigravimą: tai "susisiekiančių indu", "teritorijos vakumo užpildymo", "individualaus pasirinkimo" ir kt. teorijos. Buržuaziniai istorikai imigracijoje temato tik paprastą žmonių persikėlimą iš kontinento į kontinentą, kiekvienu atveju težiūri eilinį žmogaus valios ir noro pasireiškimą. Šios teorijos palieka šešėlyje tikrasias imigracijos priežastis, nepastebi, kad tokio masto emigravimas-imigravimas vyksta tik kapitalizmo epochoje, kad jis priklauso nuo netolvgaus kapitalizmo vystymosi atskirose šalyse ir ki-

tų socialinių-ekonominių sąlygų. Aišku, šie žodžiai nepaneigia Amerikoje atliktų konkrečių, ypač sociologinių, tyrinėjimų, bet su daugeliu buržuazinių autorių išvadų negalima sutikti.

Pastebėtina, kad tarybiniai autoriai nagrinėja ne kurias nors atskiras tautines grupes, bet rašo apie visą imigrantų masę, jų veiklą daugiausia vertina bendraamerikinių požiūriu. Tačiau mums rūpi ir kitkas: kuriuo mastu — kiek ir kaip parodomas lietuvių gyvenimas Amerikoje.

Atrodo, kad apie JAV lietuvius minėti autoriai žino mažoka. Bene daugiausia žinių galima rasti A. Šlepakovo darbe. Jo knygoje pasakojama apie 1915 metais įvykusį 2 tūkst. LSS narių įstojimą į ASP, jų išmetimą iš tos partijos, apie "Vilnies" persekiojimą makartizmo metais ir dar vieną-kitą faktą.

A. Bagramovo darbe daug lentelių, statistikos, bet duomenų apie lietuvius jose maža, nors savo skaičiumi lietuviai neturėjo praslysti pro autoriaus žvilgsnį.

Šios pastabos jokių būdu nerodo knygų trūkumų. Juk autoriai neketino nagrinėti atskiras tautines grupes. Suprantama, kad jiems artimesnis yra slavų likimas Amerikoje, galų gale ir JAV slavų yra žymiai daugiau, nei lietuvių. Tačiau ne paskutinę vietą užima ir lietuvių kalbos nemokėjimas. Jie gali naudotis lenkų, bulgarų ir kitais slavų leidiniais, bet lietuvių kalbos nežinojimas stovi barjeru tarp autorių ir lietuvių spaudos. Belieka tik medžiaga anglų kalba, kuri, matyt, apie lietuvius mažai ką tepasako. Geriausiai išnagrinėtas angliškose leidiniuose yra skandinavų, vokiečių, slavų ir kai kurių kitų tautinių grupių gyvenimas JAV.

Štai čia ir iškyla uždavinys: patys amerikiečiai turėtų plačiau reikštis bendraamerikinėje spaudoje, o Lietuvos istorikai privalėtų daugiau rašyti sąjun-

giniuose leidiniuose. Ir dar — istorikui labai vertingi ne tik archyviniai duomenys, bet ir įvairūs memuarai. Tačiau jau kuris laikas Jūsų spaudoje pasigendame atsiminimų. Reikia tikėtis, kad tas indėlis į Amerikos istoriją, kuri atliko JAV lietuviai, susilauks platesnio atgarsio ir naujų įdomių darbų.

TAMSUS VAKARAS

Vakarėjo.

Ir paukščiai link miško patraukė.

Vėl mes likom vieni —

pasimetę, sumišę.

Tai žiūrėjom, išplėtę akis,

kaip žemė kyla į dangų

ir kaip tolsta nuo mūsų

pažįstamas, geras pasaulis.

Žinojom,

kad viskas vėl grįš,

kad privalo sugrįžti.

Ir vis dėlto buvo baisu,

nes priminė sapną.

Rankos pačios

tamsoj viena kitą surado

ir jau laikėsi taip —

už akimirksnio ir amžinybės.

Pažiūrėk į mane.

Pažiūrėk,

nes kitaip aš išnyksiu.

duok man vardą

ir apsigyvenk manyje.

Išaugink mane

kaip naują meilės žemyną,

kas dieną atrandamą

ir kas dieną prarandamą —

gyvą pažinime.

Tavo lengvas alsavimas —

kaip vėjelis iš jūros.

Nematau, tik jaučiu:

tu artėji, kad rastum mane.

Paukščiai traukė būriais

į mišką, į horizontą,

o iš ten pabaidytas pakilo

vienas didelis paukštis — naktis.

Justinas Marcinkevičius

ŽMOGAUS SĄMONĖ

DOCENTAS E. MEŠKAUSKAS

Žmogaus sąmonės problema, klausimas, kas daro žmogų mąstančia ir kuriančia būtybe, nuo senų laikų iki šiol tebedomina žmoniją. Ir šiandien į sąmonę tebežiūrima kaip į nuostabią žmogaus savybę, nors mokslas aplamai sugeba jos buvimo pagrindus paaiškinti. Vis dar tebekeliamas klausimas, kaip įvairūs to paties tipo medžiaginių dalelių deriniai gali tiek skirtis vieni nuo kitų, kad vieni gali būti sąmoningi kūrėjai, o kiti—tik paprasta medžiaga jų rankose.

Sielos klausimas

Dar tolimieji mūsų protėviai buvo susidarę nuomonę, kad žmones, gyvulius ir visus kitus gamtos daiktus daro veiklius juose gyvenanti siela, ypatingas veiklumo pradas gamtoje. Vėlesniame religiniame galvoje toji siela palaipsniui virto antgamtinio dvasinio pradu, išskiriančiu žmones iš gamtos kaip mąstančias būtybes. Toks sielos supratimas iš esmės išliko ir šiuolaikinėse religijose.

Žmogaus sąmonės problemos mokslinio sprendimo pradžia yra susijusi su dvasinėse sielos prielaidose atmetimu. Mokslinis aiškinimas tuo ir skiriasi nuo religinio, kad jame niekur ir niekada nesiremiama kokiais nors antgamtiniais pradais ar jėgomis. Tačiau ir mokslininkai mėginant spręsti šią problemą ne iš karto buvo atsisakyta nuo mąstančios sielos prielaidos. Iš pradžių buvo pasitenkinta tik jos antgamtiškumo paneigimu. Pavyzdžiui, įžymusis senovės graikų filosofas Demokritas aiškino, kad žmogų daro mąstantį ne dvasinė, o materialinė siela, sudaryta iš ypatingos formos atomų ir mirštanti drauge su žmogumi.

Šiuolaikinio mokslo šviesoje šis Demokrito aiškinimas atrodo naivus ir net fantastiškas. Bet ne klausimo sprendi-

mas, o jo teisingas iškėlimas yra tikrasis Demokrito nuopelnas. Jis iškėlė viso vėlyvesnio mokslo priimtą mintį, kad žmogaus mąstymo pagrindą reikia ieškoti jo organizmo struktūroje, o ne šalia jos. Teisingai iškėlęs klausimą, Demokritas negalėjo jo teisingai išspręsti, nes senovėje žmogaus organizmo struktūra dar nebuvo mokslininkams ištyrta. Šiam reikalui mokslui prireikė daugiau kaip 2,000 metų.

Mąstymas—smegenų produktas

Vėliau mokslas tvirtai nustatė, kad žmogus mąsto smegenimis, kurie yra jo nervų bei jutimų sistemos centrinis organas. Mokslas taip pat tvirtai nustatė, kad žmogaus smegenys yra ilgo gyvybės vystymosi proceso produktas. Mūsų laikais gana giliai ištyrta ir smegenų fiziologinės veiklos mechanizmas. Pradėtas atskirų mąstymo operacijų modeliavimas elektroninių mašinų pagalba, o tai teikia daug naujos medžiagos smegenų veikimo pobūdžiui suprasti.

Tačiau šios mokslinės medžiagos dar nepakako žmogaus sąmonės problemai visapusiškai išspręsti. Struktūrinis bei istorinis fiziologinės smegenų veiklos aiškinimas dar paliko atviru klausimą, kokie veiksniai nulėmė gyvuliškųjų smegenų išsivystymą į žmoniškuosius, dėl ko ir kaip smegenys pritaikė naujo tipo atspindimosios funkcijoms. Neišsprendus šio klausimo, negalėjo būti mokslininkams išaiškintas žmogaus kaip mąstančios ir kuriančios asmenybės susiformavimas.

Į šį klausimą atkreipė dėmesį Marksas ir Engelsas. Jie iškėlė gamybinio darbo vaidmenį žmogaus ir jo sąmonės išsivystymo procese. Pasidarė galima

išsiaiškinti tas sąlygas, kuriomis smegenys savo išsivystymu pakilo į naują pakopą.

Visiems gyvūnams, neišskiriant ir tieioginių žmogaus protėvių, yra būdingas jų psichinės atspindimosios veiklos ryšio su jų elgesiu betarpiškumas. Išorinės aplinkos atspindėjimas sudaro neatskiriamą jų biologinės veiklos pusę, ir jų smegenys tėra tik paprastas elgimosi instrumentas. Gyvūnai veikia nesamprotaudami, į išorės poveikius reaguodami tam tikru, biologiškai apibrėžtu būdu. Tai yra susiję su jų betarpiška priklausomybe nuo išorinės aplinkos, kurios kitimas sąlygoja prisitaikomąjį organizmo kitimą. Ši aplinkybė paaikškina gyvūnų psichinės veiklos nesavaranikiškumą, jų elgesio pagrindų paveldimą, instinktinį pobūdį. Šią gyvybės išsivystymo pakopą atitinka ir gyvūnų smegenų struktūrinis bei funkcinis išsivystymas.

Stacionios eisenos vaidmuo

Pagrindą lemiamam posūkiui į naują išsivystymo pakopą sudarė žmogaus gyvulinių protėvių perėjimas į stačią eiseną. Kokios konkrečios sąlygos priverstė žmogaus protėvius pakeisti savo gyvenimo būdą, iš laipiojančių pasidaryti užpakalinėmis galūnėmis vaikščiojančiais gyvūnais, mūsų sprendžiamam klausimui neturi reikšmės. Svarbu tai, kad toks gyvenimo būdo pasikeitimas įvyko.

Perėjimas į stačią eiseną turėjo dvi labai reikšmingas pasekmes tolesniam vystymuisi. Visų pirma, susidarė galimybė pakelti akis nuo žemės—labai išsiplėtė aplinkos regimasis akiratis. Antra, atsipalaidavusios priešakinės galūnės — griebiančiosios letenos — tapo rankomis. Gyvulių pasaulyje tai buvo naujo tipo organai su neišsemiamomis panaudojimo galimybėmis.

Įrankių gamybos įsisavinimas

Įsigiję tokiu būdu rankas, nors iš pradžių dar ir nepakankamai išsivysčiusias, žmogaus gyvuliniai protėviai vis daugiau ir plačiau ėmė naudoti kovai dėl būvio įvairius gamtoje sutinkamus daiktus — akmenis, pagalius, kalus ir t. t. Tai teikė jiems didelį pranašumą kovoje su fiziškai už juos stipresniais gyvūnais. Ryšium su tuo vystėsi pastabumas, smegenų sugebėjimas skirti daiktus pagal jų galimą panaudojimą kaip natūralių įrankių. Tolesnis etapas—tai laipsniškas įpratimas naudoti pagal paskirtį vartojamų natūralių įrankių aštrumą, smailumą, lankstumą ir kitas atskiras savybes. Pamažu įprantama išgauti iš gamtos reikiamos paskirties įrankius, suskaldant akmenis, nusilaužiant šaką, aštriu akmeniu pasmailinant pagali ir t. t. Visa tai sudarė natūralių pagrindą pereiti prie įrankių gamybos — iš esmės jau prie žmogiškos veiklos.

Suprantamas dalykas, kad žmogiškoji gamybinė veikla yra negalima vien tik biologinių, instinktinių pagrindų, nes čia tarp organizmo veiksmų ir jo biologinių reikmių tenkinimo atsiranda pačiam organizmui ir gamtinei aplinkai svetimas tarpininkas — darbo įrankiai ir jų gamybos bei naudojimo technologiniai principai. Gamybos proceso vykdymas ir jo tolesnis tobulinimas reikalauja naujo, visuomeninio-istorinio pagrindo.

Kalbos atsiradimas

Gamybos procese atskiri individai veikia kaip visuomeninio kolektyvo nariai, tikslingai derinantieji savo veiksmus. Tai įmanoma tik turint ypatingą susižinojimo priemonę, padedančią keistis patyrimu. Tokios priemonės vaidmenį atliko iš gyvulinio tipo garsinių signalų besiformuojanti kalba. Būdama bendro darbo produktu, ji tapo pagrindine

žmonių visuomeninio bendravimo priemonė.

Kalbos atsiradimas revoliucino tolesnį žmogaus sąmonės vystymąsi. Kalba davė materialinę formą sąvokoms kaip mąstymo proceso elementams, padarė galimą patį sąvokinį mąstymą. Tai sudarė pagrindą tolesniam smegenų vystymuisi. Juose susiformavo nauja nervinių ryšių sistema, ir smegenys galėjo vykdyti naujo pobūdžio funkcijas. Šią sistemą išmūšė rusų XX amžiaus pradžios fiziologas I. Pavlovas pavadinano antrąja signaline sistema, kuri susidarė ant paveldėtos iš gyvulių, pirmosios, paprastų jutiminių signalų sistemos pagrindo. Šitaip išsivysčius smegenų struktūrai, jie galėjo apibendrinti jutiminio suvokimo medžiagą sąvokinio mąstymo formomis.

Kalba ir gamybinio darbo veikla padarė žmogų visuomeniniu gyvūnu. Savo gyvenimo sąlygose individas pasireiškia ne kaip apibrėžtas ir nusistovėjęs biologinis tipas, o kaip konkrečios visuomenės narys, mąstąs šios visuomenės sąvokomis ir kategorijomis, kurio intelektualinio išsivystymo lygis priklauso nuo to, kiek jis yra įsisavinęs visų visuomenės kartų istoriškai sukauptą ir apibendrintą patyrimą. Jei gyvūno išsivystymo lygį nulemia naujo tipo visuomeninis paveldėjimas, įtvirtinamas jo auklėjimo bei lavinimosi procese. Žmogaus organizmo struktūra čia tėra tik objektyvi prielaida šiam visuomeniniam paveldėjimui įtvirtinti.

Abstraktus mąstymas

Visuomeninis darbo procesas sudaro objektyvų pagrindą tam tikram žmogaus psichinės veiklos susavarankėjimui jo organizmo reakcijų atžvilgiu. Tuo būdu žmogaus elgesys pradeda prarasti gy-

vuliams būdingą impulsyvumą. Kai žmogus gamina įrankius, dalyvauja jam reikalingų produktų gamybos procese, savo veiksmis jis betarpiškai netenkina savo organizmo biologinių reikmių. Susidaro ištisa veiksmų grandinė, ir tik galų gale patenkinamos biologinės reikmės. Visa tai fiksuoja žmogaus smegenys atitinkamų psichinių atspindžių pavidalu. Vystosi žmogaus sugebėjimas samprotauti, svarstyti ir vertinti savo veiksmus nutolusio biologinio tikslo požiūriu. Juo sudėtingesnė darbo veikla, tuo didesnis darosi tokio samprotavimo vaidmuo. Biologinių veiklos tikslingumą pakeičia visuomeninis tikslingumas, reikalaujantis pirmą susidaryti galvoje veikimo planą, o tik paskui imti jį vykdyti. Tolesnis to paties proceso rezultatas, įsivirtinus elementaraus mąstymo įgūdžiams žmogaus smegenyse, yra sugebėjimo abstrakčiai protauti išsivystymas. Atskirų daiktų savybių—kietumo, smailumo, aštrumo, skaidrumo ir t. t.—gamybinis panaudojimas sudaro objektyvų pagrindą atspindėti tas savybes smegenyse, o paskui ir atsietai operuoti jomis. Gamybinio darbo procesui darantis vis sudėtingesniai, darosi sudėtingesnis ir abstraktus mąstymas, gaudamas ypatingos, teorinės veiklos pobūdį.

Valios susiformavimas

Antroji šio proceso pusė yra žmogaus valios susiformavimas. Darbo veiklos tikslingumas, tikslų ir į tą patį tikslą vedančių kelių įvairumas verčia žmogų kiekvienu konkrečiu atveju pasirinkti vienokį arba kitokį veikimo būdą. Toks tikslingas veikimo būdo pasirinkimas ir yra tai, ką vadiname žmogaus valia. Įprasdamas darbo veikloje derinti veiksmus su pasirinktu tikslu, žmogus palaipsniui įpranta panašiai elgtis ir visoje kitose savo gyvenimo srityse. Tai tampa bendra žmogaus ypatybe, visuomeniškai ugdoma auklėjimo procese.

Kuo didesnę vaidmenį žmogaus gyvenime atlieka jo mąstymas, kuo daugiau jis savo veiksmus derina su turimomis žiniomis, tuo jo pasirinkimas yra tikslingesnis ir elgesys laisvesnis. Laisva valia nieko daugiau nereiškia, kaip tik nuoseklų savo veiksmų derinimą su pasirinktais tikslais ir turimomis žiniomis.

Vaizduotė

Visuomeninės darbo veiklos pagrindu formuojasi ir žmogaus vaizduotė. Gamtos procese skirtingi gamtos daiktai yra perdirbami ir sintetiškai jungiami vieni su kitais. Paprastas akmeninis kirvis yra atitinkamai apdoroto medžio ir akmens derinys. Panašiu būdu gaunami visi darbo produktai. Šio proceso atspindėjimas žmogaus smegenyse formuoja jo vaizduotę. Žmogus įpranta savo galvoje jungti bei derinti skirtingus dalykus ir taip susidaryti sintetinius vaizdinius. Tokiu keliu atsirado vyro ir arklio derinys kentauras, žuvies ir moters derinys sirena ir daugybė kitų fantastinių vaizdinių. Tą patį pirminį pagrindą turi ir kuriamoji vaizduotė, kuria remiasi ir techninio konstravimo darbas, ir mokslinė bei meninė kūryba. Tik čia vaizduotės vaidmuo yra daug sudėtingesnis, nes jai tenka operuoti labai gausia ir įvairia visų kartų sukaupta konstravimo medžiaga ir kūrybinio darbo patyrimu.

Kaip matyti, visi žmogaus sugebėjimai, visos jo specifinės ypatybės, jo įvairiapusis kūrybiškumas išsivystė visuomeninės darbo veiklos pagrindu. Dvasinė veikla yra antrinė materialinės veiklos atžvilgiu. Žmogaus individualybė, išskirianti jį iš gyvulių, yra visuomeninio išsivystymo produktas. Atėmus iš žmogaus visa tai, ką jis gauna iš visuomenės, jis liks tik gyvulys. Ir žmogaus smegenys gali atlikti savo funkcijas tik operuodami iš šalies gaunama visuomenine-istorine medžiaga. Be jos

jie—tik nerealizuota galimybė.

Pagrįstai visus stebina kai kurių atskirų žmonių nepaprasti kūrybiniai sugebėjimai. Tokie žmonės yra vadinami genijais. Tačiau genialumas iš tikrųjų tėra tik individo koncentruotas visuomeniškumas. Bet kurioje žmogiškosios kūrybos srityje atskiras individas gali padaryti didesnę indėlį tik tiek, kiek giliai jis yra įsisavinęs visą ankstesnę tos srities kūrybinį patyrimą, kiek jis iš tikrųjų padaro naują žingsnį visos žmonijos jau einamu keliu. Bethoveno genialumas muzikos srityje per daugybę tarpinių grandžių atsiremia į laukinio žmogaus ūbavimus darbo procese, Rafaelio genialumas dailės srityje—į urvinio žmogaus primityvius piešinius uoloje. Tą patį galima pasakyti ir apie visų kitų sričių genijų kūrybinius pasiekimus.

Žmogaus sąmonės problema visapusiškai moksliskai išsprendžiama tik teisingai supratus jo visuomeninės ir biologinės prigimties tarpusavio santykį ir atskleidus tas objektyvias sąlygas, kurios daro žmogų mąstančia ir kuriančia asmenybe.

AŠ BĖGU PAS TAVE

Mama, sakyk, tu jau miegi?
 Tenai toli, kur groja Bachą pušys,
 Kur naktis žvaigždėm pabyra.
 Sakyk, miegi? O saulei tekant, ar nubusi?
 Regiu — tu stovi po obelimi.
 Su šypsena veide — gera, švelnia.
 Žvilgsniu mane palydi į kelionę.
 Rytas. Tirpsta rūko jūra balzgana.
 Tu stovi. Nejudėdama. Pilka suknete.
 Svyra apsunkusios šakos obelų.
 Tu stovi. Nejudėdama. Palinkus nejučia.
 Rytas. O prieš mane — tiek daug kelių.
 Mama, sakyk, tu jau miegi?
 Tenai. Toli. Kur džiaugsmas rasota
 piene švyti...
 Aš bėgu pievom, kaip kadais vaikys-
 tėje. Meni?
 Bėgu — aš tiek daug turiu tau pasakyti...

V. Idaitė

Šis-tas iš krikščionybės istorijos

MISLINČIUS

Pirmykščiosios krikščionybės šaknų tenka ieškoti žydų žemėje, Palestinoje. Tačiau to meto krikščionybė, kaip esenų (žydų) sektos atžala, buvo grynai žydiškas reformatų kultas, visai nepanašus dabartinei pasaulinio masto politinei religijai, kurią nutašė ir nušlifavo Aleksandrijos (Egipto) filosofai bei graikų-romėnų stoikai, su Seneka priešakyje. Jie pramanė ir legendarinį Kristų, kurį susiejo su Palestinos gyvenimu, istorija, geografija, topografija ir pan.

Kad geriau išryškėtų dabartinės krikščionybės veidas, panagrinėkime pirmuosius jos senovinio prototipo daigus, taip vešliai suklestėjusius apie IV-jo amžiaus vidurį, Konstantino Didžiojo epochoje.

Senovės žydai, kaip neramaus temperamento tauta, veik visuomet kivirčijosi su savo kaimynais. Pagaliau, po karaliaus Saliamono mirties, dėl vidinių vaidų, net jų pačių valstybė suskilo į dvi dalis, kurių viena pasivadino Izraeliu, kita Judėja; tuomet jie pešėsi tarp savęs. Nuo 586 iki 536 m. prieš mūsų erą (BC) žydai buvo ištremti į Babiloniją. Iš Babilonijos vergovės juos išvadavo persai, leidusieji jiems grįžti į savo tėvyne. Tačiau neužilgo persus nukariavo Aleksandras Makedonietis, ikūręs Afrikoje 332 m. prieš m. e. Aleksandrijos miestą. Žydų žemė tapo jo valdos dalimi. Po jo mirties, žydus valdė Egipto ir Asirijos valdovai, o po 63 m. pr. m.e. jų sostinę Jeruzalę paėmė Romos generolas Pompėjus. Palestina tapo Romos provincija, kurią valdyti romėnai pavedė žvdu kvislingui Erodui žiauriajam (valdžiusiam anie 40 metų). Pagaliau po Erodo mirties (4 m. pr. m.e.) Palestiną betarpiškai valdė Romos skirti valdininkai.

Žydų tautos žmonės baisiai skurdo. Romėnai, su jų paskirtais "muitininkais", čiulpė iš jų paskutines gyvybės sultis. Atstatyti savo nepriklausomą valstybę jie mažai turėjo vilties. Jie tikėjo, kad žydai, kaip jų dievo Jahvės "išrinktoji tauta", vis tik kada nors išbrisis iš savo nelaimių; kad jiems Jahvė atsiųs išganytoją-mesiją (pateptąjį), o jau šis, nugalėjęs visas žemiškas kliūtis, nukariavęs visus priešus—įsteigs tūkstantmetinę dievo karaliją žemėje (mileniumą), kur jie laimingai gyvens 1,000 metų, o po to bus "paskučiausias teismas", kur prieš dievo sostą eis pirmiausia jų tautos sūnūs.

Žydų "pranašai"-poetai skelbė, kad toksai mesijas turi ateiti **tuoj**, jie kasdien jo laukė. Buvo atsiradę net keli tokie "mesijai", kurie naudojosi lengvatikių naivumu ir iš to pelnėsi, kol žydai pamatė jų saumyliškus kėsnius ir juos, kaip "netikrus pranašus", diskreditavo ir pašalino iš savo bendruomenės. Tokiu laukiamuoju mesiju buvo ir menamasai Kristus, kuriuo daugelis žydų patikėjo.

"Nuo to laiko—sako Fr. Engelsas—kai Izraelio tautai prasidėjo šiame pasaulyje sunkūs laikai,—pradedant nuo duoklės asiriečiams ir babiloniečiams, abiejų karalysčių (Izraelio ir Judėjos) sugriovimo ir iki patekimo į seleukidų vergovę, vadinasi, nuo Izaijos iki Danieliaus,—kiekvieną kartą nelaimės metu buvo pranašaujamas išgelbėtojo atėjimas".*)

Pirmieji krikščionys, ir pirmieji skelbėjai krikščionybės, kaip **grynai žydiškos** religijos, buvo žydai. Jie suvis nenuvokė, kad iš jų sukurtos krikščioniškosios sektos kada nors išaugs pasauli-

*) "K. Marksas ir Fr. Engelsas apie religiją", Vilnius, 1958 m.

nio masto religija. Šv. Jonas (ne apaštalas ir ne evengelijas bei laiškų autorius, bet kitas) savo apokalipsiniame Apreiškime (Naujame Biblijos testamente) kreipiasi į savo pasekėjus kaip žydus, o su tuo nesutinkančius jis vadina “netikrais žydais”, “velnio sinagoga”, “paleistuviais”, etc.

Fridrichas Engelsas, pirmas po Karlo Markso socializmo-komunizmo teorijos skelbėjas, teigia, jog tarp ankstyvosios krikščionybės istorijos ir pirmųjų darbininkų judėjimo yra stipri paralelė, turinti daug panašumo; kad vieną, taip ir antrą pagimdė tos pačios ekonominės priežastys, tie patys vargai; kad pirmieji ir antrieji buvo tie patys vargo žmonės; kad abu sąjūdžiai yra lygiai revoliuciniai; kad visi pirmieji varguomenės sukilimai buvo pridengti tikybine skraiste, nes grynai ekonominiai ar politiniai išstojimai tuo metu buvo neįmanomi.

Savo rimtose studijose — “Dėl ankstyvosios krikščionybės istorijos” ir “Apreiškimo knyga” — Fr. Engelsas teigia: *)

“Ankstyvosios krikščionybės istorijoje yra reikšmingų sąlyčio su šiuolaikinių darbininkų judėjimu taškų. Kaip ir pastarasis, krikščionybė atsirado kaip engiamųjų judėjimas: iš pradžių ji reiškėsi kaip vergų ir atleistinių, beturčių ir bėgusių religija, kaip Romos pavergtų arba išsklaidytų tautų religija. Tiek krikščionybė, tiek ir darbininkų socializmas skelbė artėjantį išsivadavimą iš vergovės ir skurdo; krikščionybė šio išsivadavimo ieško ano pasaulio gyvenime, po mirties, danguje, o socializmas — šiame pasaulyje, pertvarkant visuomenę. Ir krikščionybė, ir darbininkų socializmas buvo persekiojami ir siundomi, jų pasekėjai niekinami, jiems buvo taikomi išimtiniai įstatymai: vieniems — kaip giminės priešams, antriems — kaip valstybės, religijos, šeimos, visuomenės santvarkos priešams. Ir nepaisant visų per-

sekiojimų, o dažnai net tiesiogiai jų dėka, ir krikščionybė ir socializmas, nesulaikomai skynėsi sau kelią į priekį. Praslinkus trims šimtams metų nuo krikščionybės atsiradimo, ji buvo pripažinta Romos pasaulinės imperijos valstybine religija, o socializmas per kokius 60 metų išsikovojo padėtį, kuri absoliučiai užtikrina jam pergalę”.

Fr. Engelsas savo studijose sako, jog pirmą kartą krikščionių komunos buvo labai panašios į Tarptautinės darbininkų asociacijos (Pirmojo socialistų internacionalo sekcijas.) “Aš norėčiau — sako Engelsas — pamatyti seną Internacionalo narį, kuriam, skaitant, pavyzdžiui, vadinamąjį Antrąjį Povilo laišką korintiečiams, bent vienu atžvilgiu neatsivertų senos žaizdos”. Toliau ten pat skaitome:

“Iš tikrųjų, kova su visagaliu iš pradžių pasauliu ir kartu novatorių tarpusavio kova yra vienodai būdingos tiek ankstyviesiems krikščionims, tiek ir socialistams. Abu didieji judėjimai yra ne vadų ir pranašų sukelti — nors pranašų juodu turi pakankamai —, abudu yra masiniai judėjimai. O masiniai judėjimai pirmuoju metu būtinausiai esti chaotiški; chaotiški dėl to, kad kiekvienas masių mąstymas iš pradžių esti prieštaringas, neaiškus, painus; tačiau jie esti chaotiški ir dėl to vaidmens, kurį iš pradžių juose dar vaidina pranašai. Šis chaotiškumas reiškiasi tuo, kad susikuria daugybė sektų, kurios kovoja viena su kita mažų mažiausia taip pat įnirtingai, kaip ir su bendru istoriniu priešu. Taip buvo ankstyvosios krikščionybės laikotarpiu, taip buvo ir pirmuoju socialistinio judėjimo laiku, nors tai ir kėlė nerimą tiems gerų norų miesčionims, kurie skelbė vienybę ten, kur jokios vienybės negalėjo būti.

Argi Internacionala vienija vieningą dogmą? Priešingai. Ten buvo dar prieš 1848 metus susikūrusios prancūziškosios

*) Ten pat.

tradicijos komunistai, bet ir tie buvo įvairių atspalvių; Veitlingo mokyklos komunistai, o taip pat ir kiti—iš atgai-vintos Komunistų sąjungos; prudonistai, vyravusieji Prancūzijoje ir Belgijoje; blankistai; Vokietijos darbininkų parti-ja; pagaliau anarchistai-bakūnininkai, kurie laikinai buvo paėmę viršų Ispani-joje ir Italijoje, — ir tai buvo tik svarbiausios grupės. Nuo Internacionalo įkū-rimo praėjo ištisas ketvirtis šimtmečio, kol visur ir galutinai buvo atsiskirta nuo anarchistų ir galėjo būti pasiektas bent pačių bendriausių ekonominių pažiūrų vieningumas”.

Krikščionių sektos

Tas pats buvo ir su pirmaisiais krikščionimis. Ir jie turėjo daugybę sektų-sektelių, kurios tarp savęs niovėsi. Net patį tariamąjį Povilą kiti krikščionys vadino “netikru pranašu”. Menamasis apaštalas Petras vadovavo priešingai sektai: Petras griežtai reikalavo, kad visi pirmieji krikščionys (net kilę iš pagonų) būtų apipiaustyti, o Povilas visa tam priešinosi, sakė, jog tai nereikalinga. Buvo daugybė apsimetėlių. Kai kurie skelbėsi esą apaštalai, buvę Kristaus mokiniai, o tokiais nebuvo. Jonas savo Apreiškime dalinai nušviečia tą savitarpio kovą, o kito Jono evangelija vietomis polemizuoja su tais krikščionimis, kurie nelaikė Jėzaus dievo sūnumi, o tik paprastu žmogumi.

Romos imperatorius Konstantinas Didysis 381 m. Konstantinopolio suvažiavime pripažino krikščionybę valstybės religija (nors pats nesikrikštijo), nes jis matė, jog tai bus naudinga jo politinės galios sustiprinimui ir minių dvasiniam pavergimui. Nikėjos susirinkime (325 m.), kuriam pirmininkavo tasai pats dar nekrikštytas Konstantinas Didysis, bažnyčios tėvai pripažino trejybę (traicę), šventąją dvasią, septynis sakramentus ir Kristaus bei dievo (jo tėvo) tapatybę, o patį krikščionybės kultą apkrovė misti-

nėm dogmom ir sentimentaliom nesąmo-nėm; kitaip sakant—sumodernino krikščionybę. Pasaulio valdovai nenorėjo, kad jų oficialiosios religijos tariamasis įkūrėjas (Jėzus) būtų žemesnio laipsnio dignitaras, kaip pats dievas tėvas. Romos imperatoriaus Nerono laikais krikščionys buvo persekiojami už tai, kad jie negarbino romėnų stabų. Gi paskelbus krikščionybę oficiale valstybės tikyba, tie patys romėnai, krikščionių padedami,— kankino ir žudė tuos, kurie negarbino krikščioniškų stabų ir stabukų, nors Senajame Biblijos testamente skaitome, jog dievas pasakęs: “Ir išardysiu jūsų aukštas vietas ir sutrupinsiu statulas. Krisite tarp jūsų stabų griuvėsių, ir jums bjaurėsis mano siela” (Kunigų knyga, XXVI, 30). Lietuvoje jokios stabmeldybės nebuvo, kol ją atnešė katalikybė.

Respektabilios aukštuomenės proteguojama, į valdovų sostą pasodinta krikščionybė pasidarė visai nepanaši ankstyvesniajai; įsigyta politinė galia — iškreipė jos veidą! Iš plebėjų-vargšų religijos ji tapo patricijų fasoniniu kultu.

Minėtuose savo raštuose Fr. Engelsas nurodo, kad Jono Apreiškimas, tai autentiškiausia Naujojo testamento vieta; jis geriausiai nušviečia pirmąsias krikščionybės veidą, priešpastatęs jį dabartiniam komercializuotam politiniam kultui:

“Tačiau Naujajame testamente yra vienintelė knyga, kurios parašymo laiką galima nustatyti kelių mėnesių tikslumu; ši knyga priklauso ankstyviausiam krikščionybės laikotarpiui ir atspindi tuometinių krikščionių vaizdinius su naiiviausiu tiesumu ir atitinkama idiotine kalba; todėl ji, mano nuomone, yra kur kas svaresnė tikrajai ankstyvosios krikščionybės esmei nustatyti, negu visos kitos Naujojo testamento knygos, kurių tekstas tuo pavidalu, koku jis mus pasiekė, parašytas žymiai vėliau. Ši kny-

ga yra vadinamasis Jono Apreiškimas; kadangi ji, atrodo, tamsiausia viso šventojo rašto knyga, dabar, vokiškosios kritikos dėka, pasidarė suprantamiausia ir aiškiausia, tai aš noriu papasakoti apie ją savo skaitytojams...

Tai buvo laikas, kai net Romoje ir Graikijoje, o dar kur kas labiau Mažonojoje Azijoje, Sirijoje ir Egipte be jokių išlygų buvo priimamas absoliučiai nekritiškas įvairiausių tautų grubiausių prietarų mišinys, kuris dar buvo papildytas dievobaiminga apgaule bei tiesiogine šarlatanyste; laikas, kai pirmieji vaidmenį vaidino stebūkiai, ekstazės, regėjimai, vaiduokliai, spėliojimai apie ateitį, alchemija, kabala ir kitos mistinės nesąmonės. Tokia buvo atmosfera, kurioje atsirado ankstyvoji krikščionybė, be to, atsirado dar tokioje žmonių klasėje, kuri labiau už bet kurią kitą buvo linkusi patikėti šioms fantazijoms apie antgamtinius dalykus”.

Jono Apreiškimas

Jono Apreiškimą sudarė eilė “regėjimų”-“vizijų”, kur jam “pasirodęs” Kristus vyriausio kunigo (rabino) rūbuose diktuoja septynis laiškus septyniems Azijos bendruomenės “angelams”. Tie laišškai, tai pagrindinės Jėzaus kulto tiesos, kurias Jonas turi įteikti minėtoms bendruomenėms kaip gero elgesio instrukcijas-potvarkius. Tuose potvarkiuose nieko nėra apie trejybę, pirmąją nuodėmę, šventąją dvasią, komuniją bei kitus sakramentus ir visokias dogmas, kurias Nikėjos susirinkimas po 300 metų pateikė pasaulio krikščionims kaip “paties dievo” privalumus. Jonas savo Apreiškime paduoda net septynias “dievo dvasias”:

Bet būdingiausias dalykas šiuose laiškuose, kaip ir visoje knygoje, yra tas, kad autoriui niekuomet ir niekur neatėina į galvą vadinti save arba savo bendradarbius kitaip, negu žydais... Taigi, mes čia turime reikalą ne su sąmonin-

gais krikščionimis, bet su žmonėmis, kurie skelbiasi esą žydai; žinoma, jų žydiškasis tikėjimas yra nauja vystymosi pakopa palyginti su pirmesniuoju žydiškuoju tikėjimu, bet kaip tik todėl jis yra vienintelis tikras. Todėl, šventiesiems pasirodžius prie viešpaties sosto, iš pradžių žengia 144,000 žydų, po 12,000 iš kiekvienos giminės, ir tik po to neskaitoma daugybė pagonių, atverstų į šį atnaujintą žydiškąjį tikėjimą... Taigi, mes matome, kad ano meto krikščionybė, dar neįsisąmoninusi pati savęs, buvo kaip dangus nuo žemės tolina nuo vėlesnės, dogmos įtvirtintos Nikėjos susirinkimo pasaulinės religijos; jos ten visai nebegalima pažinti.*”)

Apreiškimo autorius pasako ir kokius bus tie 144,000 žydų, kurie sėdės dievo dešinėje: “Tie yra, kurie nėra susitepę su moterimis, nes yra skaistuosiai”. Bendrai imant, Jono danguje nėra vietos nei vienai moteriai, net tariamai Jėzaus motinai Marijai. Tokia nuomonė sutinkama ir kituose ankstyvosios krikščionybės raštuose, kur į lytinius vyrų su moterimis santykius žiūrima kaip į didelę nuodėmę. Romą Jonas vadiną “didžiają paleistuvystę”, su kuria paleistuvavo žemės karaliai, “apsvaigdami nuo jos paleistuvystės vyno”.

Koks esąs dangus?

Apie dangaus karaliją Apreiškimo autorius mums pasako tik tiek, kad jos plotas bus apie 5,000 kvadratinų kilometrų, taigi kiek daugiau kaip pusė JAV teritorijos; kad ta “Naujoji Jeruzalė” (dangus) bus pastatyta iš gryno aukso ir brangakmenių; kad ant jos pamatų bus “dvylikos avinėlio apaštalų vardai”; kad ten vietoj saulės švies dievas visiems laimingiesiems; kad per miestą tekės upė, kurios pakrantės bus pilnos medžių, nešančių gyvybės vaisius; kad ten gyvenimas bus amžinas. Gi buvę “kankiniai”,

*) Ten pat.

kurie tik mirė dėl tikėjimo, bus apvelkami baltais rūbais ir sodinami į garbės vietas. Tie "kankiniai", atrodo, bus labai ištroškę kraujo, nes visi choru šauks: "Iki kol, viešpatie, tu neteisi ir nekeršysi už mūsų kraują tiems, kurie gyvena žemėje"? Jie nuraminami tuo, kad, esą dar nepakankamai žemėje prikentėta, dar reikia palaukti, reikia turėti kantrybės ir, jų malonumui, čia tuoj pat angelas išpila kelias viešpaties keršto taures ant žemės. Atrodo, kad, sulyg Jono, danguje sėdi keršto ir kančių dievas, o ne meilės, mielaširdystės ir laimės!

"Mes matėme—toliau sako Fr. Engelsas —, jog autorius (Jonas—M-s) dar visai nežino, kad jis yra kažkas kitas, o ne žydas. Todėl kad visoje knygoje niekur nėra nė žodžio apie krikštą, daug kas, be to, rodo, kad krikštas yra antrojo krikščionybės laikotarpio institutas. 144,000 tikinčiųjų žydų 'užantspauduojami', o ne krikštijami... Jėzaus ženklas yra ne krikštas, bet pranašavimo dvasia. Visais šiais atvejais būtų buvę natūralu minėti krikštą, jeigu jis tuomet jau būtų buvę taikomas; todėl mes galime beveik su absoliučiu tikrumu padaryti išvadą, kad mūsų autorius nežinojo krikšto, kad jis atsirado tik tuomet, kai krikščionys galutinai atsiskyrė nuo žydų".

Suvesdamas sąskaitas su Jono Apreiškimo, Fr. Engelsas daro sekamą išvadą:

"Ir šis seniausias krikščionybės atsiradimo epochos paminklas mums ypač svarbus kaip tik todėl, kad jis mums duoda gryna forma tai, ką žydų tikėjimas — sustiprėjęs Aleksandrijos įtakoje — inėšė į krikščionybę. Visa tai, kas prisidėjo vėliau, yra vakarietiškos, graikiškos-romėniškos priemaišos".

Apie Apreiškimo autorių Joną, kaip originalų pranašą ar apokalipsinių "regėjimų" kūrėją. Fr. Engelsas yra labai prastos nuomonės; jis tiesiog jį vadina pigiu plagiatorium ir apgaviku:

"Apokalipsiniai regėjimai, kurie sudaro beveik visą Apreiškimo turinį, daugumoje atvejų yra pažodžiui paimti iš klastikinių Senojo testamento (žydų Biblijos—M-s) pranašų ir iš vėlesniųjų pamėgdžiotųjų, pradedant nuo Danieliaus knygos (apie 190 m. pr. m. e.)... ir baigiant Enocho knyga... Originali kūryba, net grupuojant pasiskolintus regėjimus, yra be galo skurdi... Todėl nėra reikalo sekti paskui mūsų 'Joną' visose jo fantazijose".

Tai toks pirmykščios krikščionybės profilis. Ir vis tik ji, nežiūrint jos skurdžios ir netobulos pradžios, sužavėjo labai daug žmonių, kol pagaliau ji tapo stipriausia kapitalistinės reakcijos atrama!

Pavasarijant

Varnėnas girias —pirmas
Pavasario gitarą
Atnešęs ir pravirkdęs,—
Todėl visiems taip gera.

Nuo stygų džiaugsmas laša
Ir geriasi į žemę.
Jis girias: Pirmas neša
Pavasarij neramų.

Be reikalo giriesi,
Išpuikėli, giedoriau,
Pavasarinę šviesą
Aš su savim nešiojau.

Elvyra Kubiliūtė

Iš knygininko atsiminimų

Kaip man teko ieškoti senų leidinių

LEVAS VLADIMIROVAS

Žmonijos minties lobiai sukrauti knygoje, o knygos surenkamos ir saugojamos bibliotekose. Lietuva buvo garsi iš seno savo knygų leidėjais, jų rinkėjais-bibliofilais ir savo knygų kolekcijomis - bibliotekomis.

Lietuvos Didysis Kunigaikštis Žygimantas Augustas savo ištainguose rūmuose Vilniuje nuo 16-jo šimtmečio 40-ųjų metų pradėjo rinkti knygas, sukaupdamas tokiu būdu vieną turtingiausių humanistinės literatūros rinkinių Rytų Europoje. Rinko tais laikais knygas ne vien Lietuvos didikai, bet ir mokslininkai bei paprastieji piliečiai. Daugelis šių kolekcijų vėliau pateko į senojo Vilniaus universiteto biblioteką, kuri buvo įsteigta 1570 metais.

Apiplėšimai

19-jo šimtmečio 20-isiais metais ši biblioteka tapo viena geriausiai prižiūrėtų ir sukomplektuotų mokslinės literatūros knygų saugyklų Pabaltijyje. Tačiau ji būtų dar žymiai turtingesnė, jeigu ne gaisrai, karai ir grobimai, nuo kurių ne kartą buvo skaudžiai nukentėjusi ši biblioteka. Ne-

maža vertingų jos knygų po Švedų karų 17-me šimtmeetyje atsidūrė Skandinavijos bibliotekose.

Vien Švedijos Lundo universiteto biblioteka turi 25 Žygimanto Augusto rinkinio knygų ir daug kitų retenybių. Daug Vilniaus universiteto bibliotekos knygų atsidūrė įvairiais keliais ir Lenkijos knygų saugyklose.

1832 m. šią biblioteką ištiko itin skaudus smūgis. Caras Mikalojus I., bausdamas Lietuvos visuomenę už jos dalyvavimą 1831 m. sukilime, uždarė "maištingąjį" Vilniaus universitetą. Didelė dalis universiteto bibliotekos knygų buvo perduota Kijevo universitetui. Dalis gi išliko Vilniuje Medicinos - chirurgijos ir Katolikų Dvasinėje Akademijoje. Tačiau ir šios akademijos buvo netrukus uždarytos, medicinos rinkiniai pateko į Kijevo ir Charkovo universitetus, o Dvasinės Akademijos biblioteka, kartu su pačia akademija, buvo perkelta Peterburge. Vilniuje liko tik keli šimtai šios kadaise garsios bibliotekos knygų — Vilniaus I Gimnazijos ir Vilniaus Astronomijos Observatorijos bibliotekose.

Nauji žygiai

Tačiau toks kultūrinis centras, kaip Vilnius, negalėjo gyventi be geros bibliotekos. Štai kodėl senojo universiteto patalpose 19-jo šimtmečio viduryje įsikūrė Vilniaus Viešojoji Biblioteka, tapusi viena turtingiausių Rusijos Imperijos provincijos bibliotekų. Ypač daug pastangų šios bibliotekos darbuotojai padėjo tam, kad surinkti kuo pilnesnį Vilniaus spaudos rinkinį. 1915 m. ryšium su vokiečių okupacijos grėsme iš šios bibliotekos Rusijos gilumon buvo išgabenti pačių rečiausių rankraščių ir knygų rinkiniai. Kartu su jais buvo išvežti į Rusiją ir prie bibliotekos veikiančio istorinio muziejaus eksponatai.

Pasibaigus I Pasauliniam karui ir laimėjus Rusijoje Spalio Revoliucijai, Vladimiro Lenino iniciatyva buvo iškeltas klausimas apie visų kultūrinių vertybių gražinimą Lietuvai ir Lenkijai. Iš Lietuvos į Maskvą išvyko speciali komisija suieškoti Lietuvai priklausančias knyges ir muziejines kolekcijas, jas perimti ir atvežti atgal. Tačiau tas komisijos darbas buvo nutrauktas. Vilnius buvo oku-

puotas lenkų, kurie pradėjo reikalauti, kad šie rinkiniai būtų atiduoti Lenkijai, nes Vilnius priklauso Lenkijai. Tarybinė vyriausybė, niekad nepripažinusi Vilniaus krašto okupacijos, atsisakė spręsti šių kolekcijų likimo klausimą, kol nebus išspręstas Vilniaus klausimas.

Be abejo, jeigu buržuazinė Lietuvos vyriausybė būtų energingiau kėlus šį klausimą, minėtos kolekcijos būtų galų gale buvę gražintos į Lietuvą, tačiau ji tuo visiškai nesirūpino. Juk, kaip rašė Balys Sruoga, knygų spinta Lietuvos buržua butuose buvo gan retas baldas.

Palankios aplinkybės vėl iškelti Vilniaus universiteto ir Viešosios bibliotekos knygų ir muziejinių vertybių gražinimo klausimą susidarė, kai Lietuva buvo priimta į Tarybinių respublikų šeimą.

Mano pastangos

1948 metų rudenį aš buvau paskirtas Vilniaus universiteto bibliotekos direktorium. Ši biblioteka mane sužavėjo savo istorinėmis tradicijomis, savo skliautotomis, freskomis papuoštomis salėmis, savo įdomiomis knygų ir rankraščių kolekcijomis. Geras bibliotekos vadovas turi žinoti ne vien bibliotekos valdymo techniką ir jos knyginius fondus, bet ir šių fondų susikaupimo istoriją.

Nuo pat savo pirmųjų

bibliotekoje dienų pradėjau rinkti istorinę medžiagą apie šią biblioteką. Rinkdamas šią medžiagą, negalėjau nesusidurti ir su jau aukščiau mano minėtu klausimu dėl kadaise universitetui priklausiusių kolekcijų likimo. Ir staiga dingtelėjo mintis:

Ar nepabandyti surasti šių kolekcijų pėdsakus ir iškelti šį klausimą apie jų gražinimą į savo gimtąją biblioteką? Pasitariau šiuo klausimu su daugeliu respublikos mokslo ir kultūros darbuotojų, taip pat bibliotekininkais, tačiau mano idėja buvo sutikta pradžioje gan skeptiškai.

Juk praėjo beveik 130 metų, kai šios kolekcijos apleido Vilnių, per tą laiką praūžė daug karų, revoliucijų. Kur gi suseksi po viso to šių kolekcijų pėdsakus? O, be to, jei ir suseksi, kas panorės jas gražinti po tiek laiko? Tačiau aš nepasidaviau tokiam skepticismui ir, kiek leido laikas ir sąlygos, pradėjau sistemingai šį kolekcijų paieškavimo darbą. Atsirado entuziastų, kurie pažadėjo man savo paramą.

Istorinio Revoliucinio Muziejaus Vilniuje direktoriaus pavaduotojas O. Švarcas surado man V. Lenino pasirašytą dekretą apie knyginių ir muziejinių kolekcijų gražinimą Lietuvai. Daug gerų patarimų davė man žymus Lietuvos

istorikas ir archeografas prof. K. Jablonskis, dailininkas ir meno istorikas P. Galaunė, kuris savo laiku dalyvavo Lietuvos vyriausybėje komisijoje šioms kolekcijoms iš Tarybinės vyriausybės priimti. Kauno Politechnikos Instituto bibliotekos archyve pavyko surasti visą šios komisijos bylą.

Mano tvirtą įsitikinimą kad ir iš Rusijos, ir Ukrainos bibliotekininkų ir archyvų saugotojų susilauksiu geros valios ir pagalbos šiame darbe, stiprino tas faktas, kad po Didžiojo Tėvynės karo Rusijos Federacijos Kultūros ministerija savo iniciatyva perdavė Lietuvos TSR Mokslų Akademijai visą eilę senų rankraščių knygų ir manuskriptų, anksčiau priklausiusių Vilniaus Viešajai bibliotekai (dabartinei Universiteto B-kai).

Tačiau tam, kad iškelti prieš Rusijos Federacijos ir Ukrainos atitinkamus organus klausimą, reikėjo pirmoj eilėj surasti visus pateisinamus dokumentus, o taip pat nustatyti, kur tos kolekcijos šiuo metu randasi. Prasidėjo ilgas ir kruopštus ieškojimo darbas Vilniaus, Maskvos ir Leningrado istoriniuose archyvuose.

Pas Kijevo darbuotojus

Jaučiausi kaip koks detektyvas, kuris stengiasi išnarplioti sudėtingą, painią

ir labai įsisenėjusią kriminalinę bylą. Pamažu, žingsnis po žingsnio, susidarė vaizdas, kur ir kokios knygų buvo išgabentos iš Vilniaus, uždarius senąjį universitetą. Buvo surasta net išvežtųjų kolekcijų sąrašai.

Dabar prasidėjo antroji ir kartu pati sudėtingiausia šios knygų ieškojimo operacijos fazė — reikėjo nustatyti, kur tos knygos yra šiuo metu. Kiekvieną savo komandiruotę į Maskvą, Leningradą, ar Kijevą panaudodavau tam, kad išspręščiau šį klausimą, prasisiskverbdamas į bibliotekų knygų saugyklas, ieškodamas patarimo iš šių bibliotekų darbuotojų - veteranų, kurie dar prisimindavo senus laikus ir gerai žinodavo savo senas kolekcijas.

Kaip jau minėjau, šio paieškojimo darbo sunkumą sudarė tai, kad per šį laiką bibliotekos pergyveno daug perturbacijų ir jų kolekcijos nekartą keitė savo šeiminingą. Duosiu vieną pavyzdį. Pagal archyvinis dokumentus apie 10 tūkstančių Vilniaus universiteto knygų, uždarius 1832 m. Vilniaus universitetą, buvo perduota Kijevo universitetui.

Tačiau nuvykęs į dabartinę Kijevo Universiteto biblioteką, skaudžiai apsi-
vyčiau, sužinojęs, kad šio universiteto biblioteka buvo sunaikinta vokiečių, ir jeigu ten ir buvo Vilniaus knygų, jos žuvo kartu su

visu Kijevo universitetu ugnyje. Reikalas atrodė beviltiškas.

Bet štai nusišypsojo laimė. Pokalbyje su vienu senu Kijevo universiteto darbuotoju, kuris man rodė Kijevo universitetą ir pasakojo jo istoriją, sužinojau, kad Kijevo universitetas 20-ųjų metų vidury Tarybinės valdžios buvo perorganizuotas į keletą institutų, o šio universiteto bibliotekos fondai buvo taip pat išskirstyti tarp tų institutų. Vienas jų buvo Kijevo Valstybinis Medicinos institutas.

Nuėjau tenai, bet ir vėl nesekmė. Pasirodo, kad ir šio instituto biblioteka buvo vokiečių sunaikinta. Vienintelė likusi po karo senato instituto bibliotekos darbuotoja prisiminė, kad jos fonduose buvo knygų su Vilniaus universiteto antspaudu. Paklausiau, ar ji neprisimenanti, kur pateko kitos Vilniaus universiteto knygos, juk Medicinos Institutas buvo perėmęs tiksliai mediciniško turinio knygas. Ji davė man patarimą kreiptis į Ukrainos Akademijos biblioteką, kuriai, kaip ji neaiškiai prisimenanti, buvo perduoti Kijevo universiteto senosios literatūros rinkiniai.

Nuvykau tenai. Vilties davė tas faktas, kad ši biblioteka, nors taip pat nukentėjo karo metu, tačiau išsaugojo nemažą dalį savo

fondų. Visą dieną išsėdėjau jos kataloguose, bet jokių pėdsakų Vilniaus universiteto knygų ten neradau. Prasisiskverbiau į bibliotekos retų knygų saugyklą Ir štai džiaugsmas! Vienoje lentynoje pamačiau didelį foliantą su charakteringu Žygimanto Augusto bibliotekos apdaru.

Sunku atpažinti

Šia proga noriu pasakyti, kad norint sėkmingai vykdyti panašius paieškojimus, reikia turėti ne tik archyvinis duomenis, kur tos knygos pateko, bet ir žinoti pačias knygas, kaip jos atrodė, kokie jų apdarai, kokie antspaudai išspausti jų odiniuose ar pergamentiniuose viršeliuose, kokie antspaudai arba įrašai jų titulinuose lapuose, įrodantieji knygų kilmę iš Vilniaus universiteto, ir t.t.

Aš taip detalčiai buvau susipažinęs su senąjo Vilniaus universiteto knygų išorine išvaizda ir jų apipavidalinimu, kad neklysdamas galėjau išskirti šias knygas iš kitų knygų tarpo, net jų neatidaręs. Prisimenu vieną epizodą iš Lvovo universiteto bibliotekos aplankymo.

Aš žinojau, kad šio universiteto bibliotekoj yra nedidelis kiekis senąjo Vilniaus universiteto kolekcijų knygų. Užsukome į jų senų spaudinių skyrių. Kartu su manim buvo keli Vilniaus bibliotekininkai ir Lvovo

universiteto bibliotekos direktoriaus pavaduotojas, didelis knygų žinovas, Maksimenko.

Iėjęs į saugyklą, aš tuoj iš tolo pastebėjau keletą knygų, primenančių pagal savo apdarus senojo Vilniaus universiteto 16-jo šimtmečio knygas. Neprisilietęs prie šių knygų, parodydamas į jas pirštu, pasakiau: "Niekad nesu buvęs Jūsų knygų saugykloje, kaip jūs gerai žinot, bet štai toj lentynoj matau knygas, kurios kadaise priklausė Vilniaus universitetui."

Laimėjimas!

Ir iš tikrųjų, patikrinus knygas, radome ant jų Vilniaus universiteto antspaudus. Maksimenko į mane pažiūrėjo kaip į kažkokį burtininką. Bet tai nebuvo jokie burtai, o tik detalus savo dalyko žinojimas. Maksimenko juokdamasis pareiškė, kad Vladimirovo negalima išleisti į jokią knygų saugyklą. Ši "pikta" nuomonė apie mane pasklido po visas Tarybų Sąjungos bibliotekas.

Bet grįžkime prie Kijevo Akademijos bibliotekos. Pasirodė, kad joje išsisaugojo apie 5 tūkstančiai senojo Vilniaus universiteto knygų. Jų tarpe buvo nemaža retų 16-jo ir 17-jo šimt. mokslinių veikalų. Apie 100 knygų, priklaususių didžiajam 17-jo šimt.

Lietuvos knygų mėgėjui didikui Leonui Sapiegai ir t.t.

Visas šias knygas Ukrainos Akademinė gražino Vilniaus universitetui.

Žymiai lengviau buvo rasti mūsų knygas Charkovo universiteto bibliotekoje. Nežiūrint į tai, kad tos knygos turėjo didelę istorinę ir kultūrinę vertę, ir šis universitetas be jokių derybų sutiko sugrąžinti jas jų buvusiam šeimininkui.

Čia tenka paminėti ir tą didelės svarbos radinį Ukrainoje. 1956 m. iš apsilankiusio Vilniaus universiteto bibliotekoje ukrainiečių mokslininko prof. Borovojaus buvo sužinota, kad vienoje Odesos bibliotekų jis yra matęs Martyno Mažvydo 1547 metų "Katekizmą".

Kaip žinoma, vienintelis bibliografų užregistruotas šios pirmosios lietuviškos spausdintos knygos egzempliorius prieš karą buvo saugojamas Karaliaučiaus universiteto bibliotekoje, tačiau karo metu jis turbūt žuvo.

Kiekvienos tautos garbės dalykas — turėti savo pirmuosius spaudos paminklus, tačiau nė viena Lietuvos biblioteka neturėjo Mažvydo "Katekizmo". Ši knyga buvo galų gale surasta Odesos M. Gorkio vardo mokslinės bibliotekos fonduose.

Vilniaus universiteto bibliotekos pastangomis, Uk-

rainos TSR Kultūros Ministerijai sutikus, 1957 m. sausio mėn. pradžioj Odesos biblioteka mainais perdavė šią mūsų tautai neįkainuojamos vertės knygą mūsų universiteto bibliotekai.

Kiti pasisėkimai

Sėkmingi buvo ir mūsų paieškosimai Maskvoje. Čia Vilniaus universiteto b-kai priklausančios knygos ir muziejinės kolekcijos buvo mano aptiktos Maskvos Valstybinės Lenino vardo Bibliotekos ir Valstybinio Istorinio Muziejaus fonduose. Šias kolekcijas surasti mums padėjo Muziejaus moksliniai bendradarbiai, o ypač bibliotekininkė A. Zornova. Derėtis dėl jų grąžinimo į Vilnių užėjau pas RTFSR Kultūros ministro pavaduotoją P. Kondakovą. Išėjau iš jo su rezoliucija ant Vilniaus universiteto pareiškimo "Knygos teisėtai priklauso Vilniaus universitetui ir turi būti jam grąžintos".

Vykdydama šią rezoliuciją, Lenino v. Biblioteka perdavė Vilniaus universitetui 106 didžiulės kultūrinės vertės senus spaudinius.

Iki to meto Vilniaus bibliotekose nebuvo nė vieno Pranciškaus Skorinos Vilniaus leidinio. Lenino v. Biblioteka mums sugrąžino šio žymaus baltarusių humanisto išleistąjį 1525 m. "Apaštala" — pirmąją kny-

gą, išspausdintą Vilniuje, o kartu ir visoje Tarybų Sąjungos teritorijoje.

V. Biržiška kaltino Tarybinę valdžią, kad ji būk kažkur nugaišiusi išvežtąjį 1915 m. iš Vilniaus M. Daukšos 1595 m. "Katekizma" — pirmąją knygą, iš spausdintą Vilniuje lietuvių kalba, vienintelį pasaulyje žinomą šios knygos egzempliorių.

Paaikškėjo, kad ir ši knyga buvo rūpestingai išsaugota Lenino vardo bibliotekos, ir mums paprašius, perduota Vilniaus universitetui. Gražintų knygų tarpe buvo tokie reti leidiniai, kaip garsioji Smotrickio slavų gramatika, išspausdinta Vievėje 1619 m., kaip Lietuvos Statuto pirmasis leidimas ir daug kitų.

Didelę vertę turi ir Maskvos Valstybinio Istorinio Muziejaus perduoti Vilniaus universiteto bibliotekai muziejiniai eksponatai, jų tarpe labai vertingas senojo Vilniaus universiteto mokslininkų portretų rinkinys, Vilniaus dailininkų kūriniai, seni šarvai ir ginklai, Trakų vaivadijos vėliava iš 17-jo šimt. ir daug kitų. Juos iš muzejaus atrinkti universiteto bibliotekai padėjo žinomas tarybinis archeologas Tautavičius. Šios muziejinės vertybės laikinai saugojamos LTSR Mokslų Akademijos istoriniame - etnografiniame muziejuje.

Ir Leningrade

Paskutinis didelis radinys buvo Leningrade, bet ir čia nustatyti senų Vilniaus universitetui priklausiusių knygų pėdsakus buvo gan sudėtinga.

Kaip esu anksčiau nurodęs, 1844 m. iš Vilniaus į Peterburgą buvo perkelta Katalikų Dvasinė Akademiija, kuri išvežė su savim nemažai senojo Vilniaus universiteto knygų. Tačiau po revoliucijos ši akademija buvo uždaryta. Iškilo klausimas, kur gi pateko jos knygos? Pradėjau ieškoti bibliotekose: didžiulėje Šaltykovo - Šcedrino vardo bibliotekoje.

Visose šiose bibliotekose, kartu paėmus, yra sukrauta 25 milijonai knygų. Kaip toje knygų jūroje surasti Vilniaus universiteto 10 tūkstančių knygų? Reikia dar pridurti, kad karo ir blokados metu bibliotekų kolekcijos buvo kilnojamos iš vietos į vietą, susimaišė, o kai kurios nukentėjo.

Po ilgų ieškojimų archyve aptikau žinutę, kad šios knygos turi būti TSRS Akademijos bibliotekoje. Dar kartą ten užėjau, tačiau šios bibliotekos direktorija ir senų spausdinių skyriaus vedėjas buvo nauji žmonės, o vienintelis senas šio skyriaus darbuotojas priklauso tai, deja, dar pasitaikančiai viso pasaulio bibliotekininkų tarpe žmonių kategorijai, kurie jokia

būdu nenori atiduoti nė vienos knygos iš savo kolekcijų.

Jis man atrėžė, kad jokių Vilniaus knygų jų bibliotekoje nesama. Tam, kad įrodyti, jog jos yra, teko imtis gudrybių.

Atsisėdau senų spausdinių skyriaus skaitykloje ir pagal katalogą užsisakiau keletą knygų, kurios, pagal mano spėjimą, galėjo kadaise priklausyti Vilniaus universitetui.

Ir iš tikrųjų iš dešimties šių senų spausdinių trys turėjo senojo Vilniaus universiteto antpaudą. Keli tūkstančiai tokių knygų buvo surasta ir šios bibliotekos dubliatiniam fonde, jų tarpe daug bibliografinių retenybių, didžiųjų literatūros ir mokslo klasikų — Swifto, Voltero, Russo, Didro, Monteskie raštų pirmieji leidimai, žymiųjų Vilniaus universiteto profesorų brolių Sniedeckijų, Lelevelio, Grodeko ir kitų veikalai, vienas - kitas lietuviškas leidinys, pvz. K. Širvydo 1628 m. "Punktai sakymų" ir kt.

Didelis knygų lobis

Tokiu būdu iš įvairių Tarybų Sąjungos bibliotekų buvo gražinta Lietuvai apie 15 tūkstančių retų knygų. Vilniaus universiteto mokslinė bibliotekoj yra sudarytas atskiras senojo Vilniaus universiteto bibliotekos skyrius.

Atlikti šį sudėtingą ko-

lekcijų paieškavimo ir gražinimo darbą padėjo man Vilniaus universiteto bibliotekininkai — mirusi dabar Janina Gutauskienė, Irena Vaitkevičiūtė - Petrauskienė, Nojus Feigelmanas, Antanas Antanavičius ir kiti.

Tačiau visos mūsų pastangos būtų bergždžios, jeigu mums draugiškai neištiestų ranką Maskvos ir Leningrado, Kijevo ir Charkovo bibliotekininkų, archyvų ir muziejų darbuotojai. Pats faktas, kad tokios didelės kultūrinės vertės kolekcijos gražinamos vienos tautos kitai tautai,

kuriai jos anksčiau priklausė, yra tik galimas Tarybų šaly, kurios pagrindą sudaro tautų draugystės, savitarpio pagalbos ir internacionalizmo principai.

Kaip jau esu minėjęs, daug Vilniaus universiteto knygų atsidūrė Švedijos bibliotekose. Sužinoję, kad Stokholmo Karališkoje bibliotekoje yra Žygimanto Augusto bibliotekos pirmasis katalogas, mes kreipėmės į šią biblioteką, prašydami, kad ji gražintų Vilniaus universitetui šį katalogą, arba prisųstų bent jo mikrofilimą. Tačiau tiktai po TSRS Užsienio Reikalų

Ministerijos intervencijos švedai sutiko mums prisųsti, žinoma ne patį katalogo originalą, o jo mikrofilimą. Tas faktas nereikalingas jokių komentarų.

Vilniaus universiteto bibliotekos darbuotojai ir toliau tęsia savo senų kolekcijų paieškavimo ir gražinimo darbą. Galima tikėtis, kad 1970 m., kai bus švenčiamas šios bibliotekos 400 metų jubiliejus, daug vertingų mūsų kultūrai kolekcijų bus surasta ir gražinta į Vilniaus universiteto bibliotekos saugyklas.

TURINYS

Tetos. Eilėraštis. J. Marcinkevičius	2
Sugrįžimas. Eilėraštis. Janina Degutytė	2
Penkių mėnesių viešnagė Lietuvoje. A. Bimba	3
Draugas žengs šalia tavęs. Eilėraštis. J. Subata	4
Apie Joną Krikščiūną-Jovarą. Rojus Mizara	5
Vyras ar moteris? Dr. A. Petrika	8
Kokia šviesa reikalinga mūsų akims. Docentas V. Kviklys	10
Iš kietosios anglies praeities. I. Vienužis	11
Istorikai apie imigrantus Amerikoje. A. Kazlauskas	13
Tamsus vakaras. Eilėraštis. Justinas Marcinkevičius	16
Žmogaus sąmonė. Docentas E. Meškauskas	17
Aš bėgu pas tave. Eilėraštis. V. Idaitė	20
Šis tas iš krikščionybės istorijos. Mislinčius	21
Pavasarijant. Eilėraštis. Elvyra Kubiliūtė	25
Kaip man teko ieškoti senų leidinių. Levas Vladimirovas	26
Iš ALDL Centro Raštinės. Ieva Mizarienė	32

Iš ALDL Centro Raštinės

Pradedant su šiuo "Šviesos" numeriu, "Šviesoje" įvedėme LLD reikalų kampelį. Tai bus lyg ir supažindinimas skaitytojų su organizacija, kuri leidžia "Šviesą" ir, taip pat, bandymas daugiau kreipti narių dėmesį į bendrus LLD reikalus.

Žinoma, "gyvumas" šio kampelio priklausys tiek pat nuo kuopų ir narių veiklos, kiek ir nuo Centro.

Man smagu pranešti, kad reikalai eina į gerąją pusę. Kooperacija iš kuopų sekretorių labai graži.

Dabar širdingai prašau visų narių mokėti duokles už 1967 m. Jau turime užsąskę J. Baltušio knygą "Tėvų ir brolių takais." Ji turi būti gatava šiomis dienomis. Aišku, knyga bus duodama tik nariams, kurie užsimokėję nario mokesčius už 1967 metus. Centras daug kalbėjo praėjusiame posėdyje apie kitas knygas ir išrinko komisiją, kuri rūpinsis šiuo reikalu.

Kaip jau pakartotinai sakėme ir sakome, vien iš metinių duoklių nedaug galėtume duoti nariams knygų bei leisti žurnalą. Todėl prašome kiekvienos kuopos nepamiršti savo organizacijos ir surengti bent vieną parengimą per metus LLD Centro naudai.

— — —

Mes bandysime iš Centro dalintis su nariais visais įdomesniais laiškais ir įvykiais. Per "Laisvę" ir "Vilnį" jau daviau ir žadu duoti pranešimus apie tai, ką veikia Centras, kuopos ir apskritys.

O štai šių metų pradžioje atėjo mums laiškas net iš Calcuttos, Indijos. Jis idomus — kiekvienas narys turėtų perskaityti. Štai jis:

"Dear Sirs:

I am keenly interested in the Lithuanian language and culture. The purpose is purely literary. Translation of the masterpieces of Lithuania in poetry and short stories into Bengali or Hindi forms the core of my study.

I addressed a communication to the Friendship Society at Vilnius, Lithuania, which had been gracious to send me a copy of your publication "Lithuania — Past and Present." The Society regretted that it had no other publications in English.

I solicit your kind favor to send me as a friendly gift the following books in English:

1. An anthology of Lithuanian poems and short stories by eminent poets and writers.
2. A short history of the Lithuanian literature since the earliest times.
3. Life sketches of the founders and builders of Lithuania.
4. Archeological finds in Lithuania.
5. Lithuanian language and grammar and a small dictionary.

Being a man of humble means, I cannot afford the expenses of the above books. The mounting costs of India's living take away much of the meagre earnings of the poor family. I humbly pray that you will not turn a blind eye to my humble appeal for books.

Also, if possible, send me some used stamps of the USA of old and recent prints.

I am a collector of stamps.

Kindly put me in contact with some pen pals of the age group 30—40.

With best wishes, please, please don't forget to send the books.

Yours faithfully,

Mr. G. C. GHOSH, M.A.

4 Udbodhan Lane
Calcutta 3, India

— — —

Ar gi negalime pasidžiaugti, kad mūsų LLD išaugo į tokią garbingą organizaciją?

— — —

Šia proga prašau nepamiršti vajaus gavi-mui naujų narių. Dirbkime visi.

Ieva Mizarienė,

Centro Sekretorė